

Б. І. ШУЛЬМАН

Дати південній металургії високоякісний кокс*

І. Постава питання

Проблему забезпечення південної металургії високоякісним коксом можна розв'язати лише раціонально використовуючи коксівні вуглі Донбасу відповідно до їхніх фізично-хімічних якостей. В зв'язку з цим треба поставити такі питання: 1) про використання, як сировини для коксування, по змозі більшої кількості вуглів Донбасу, придатних до коксування і призначуваних тепер на енергетичні потреби; 2) про закріплення видобутку окремих шахт і шарів за коксувальними уставами, маючи на увазі утворення правильної шихти для коксування; 3) про збагачування вуглів, щоб зменшувати в них попіл і сірку; 4) про поліпшення якості коксу за допомогою заходів, що залежать від коксувальних устав і 5) про організаційно-економічні заходи, що мають стимулювати збільшення балансу коксових вуглів, поліпшення якості вугілля й коксу.

Але насамперед треба навести кілька довідок, що характеризують техно-економічну суть питання.

Якість коксу, що становить сировину для доменного виробництва, впливає певним чином на хід топлення в доменній печі, на продуктивність доменної печі і на якість металу.

Коли взяти для порівняння два сорти коксу: 1) кондиційний, що має 12% попелу, 1,8% сірки і 6% вологи, і 2) підвищеної якості, що має 9% попелу, 1,6% сірки і 4% вологи, то виходять такі коефіцієнти використання тепла і вапняку в доменній печі і використання об'єму печі.

Кокс підвищеної якості потребує 14,4% вапняку (від ваги коксу) і дає 15,3% жужелі, кондиційний же кокс потребує 19,2% вапняку і дає 20,4% жужелі.

Таким чином, зниження попільності коксу на 1% і сірки на 0,1% дає економію на вапняках і зменшення жужелі на 1,5%.

Витрата коксу порівнюваних сортів така: кондиційний кокс з 100 кг дає для використання на відновлення заліза 73,4 кг. вуглецю, а кокс підвищеної якості дає 79,5 кг. тобто більше на 6,13 кг. вуглецю, або на 8,3%.

Таким чином, витрата коксу при зменшенні попільності в ньому на 1% і сірки на 0,1% зменшується приблизно на 3%, а економія на вартості коксу і вапняку (виходячи з ціни коксу 23 крб. за тону, вапняку 5 крб.) становить 76,5 коп. Зменшення витрати коксу і вапняків у вагових одиницях на 4,5% дає відповідне збільшення корисного об'єму

* В цій статті викладається підсумки роботи комісії ВРНГ УСРР, яка вивчала це питання під керівництвом автора безпосередньо на підприємствах Донбасу. Висновки Комісії ухвалені Президією ВРНГ (постанова від 20/VI-1931) і УЕН. Б. Ш.

доменної печі на 2,3%, при збереженні в незмінному розмірі інших витрат. Економія від цього становить 40 коп. на одну тону коксу (виходячи з собівартості чавуну за відповідними елементами — 17 крб. 64 коп.). Отже, зменшення попелу в коксі на 1%, дає економії в домєнному виробництві на 76,5 + 40 коп. = 1 крб. 16,5 коп. Питоме збільшення відхідних домєнних газів на 3% дає, крім того, прибуток з розрахунку на одну тону чавуну — 11,5 коп., а всього економія, яку дістає домєнне виробництво від зниження попільності коксу на 1%, становить 1 крб. 28 коп.*.

Якість коксу характеризується крім, хемічного складу, також міцністю його й засміченістю. Щоб процеси, які відбуваються в домєнній печі, проходили правильно, потрібний, між іншим, рівномірний розподіл газів за перекроєм печі, правильний розподіл температурних смуг у ній.

Один з показників ходу домєнної печі є тиск дуття. Тиск у печі підвищується при забиванні проходів для газу, а це свідчить про те, що шихта починає підвисати. Щоб розбити утворювані склепіння, звичайно припиняють на кілька секунд доплив повітря в піч — дають „осадження“. Чим вище зростає тиск, тим частіше треба робити осадження. Слабкий кокс і наявність у ньому сміття спричиняє зазначене забивання проходів для газу, обумовлює тугий хід печі і часті осадження, а через це зменшується випуск металу з домни. Чим більша й вища домєнна піч, тим більший і негативний вплив слабкості й засміченості коксу.

З цього погляду цікаві дані Риківського металургійного заводу порівняльні наслідки топлення на Новогорлівському коксі і на коксі Риківського заводу.

Аналіза цих сортів коксу така:

Ново-Горлівський —	Попіл — 10,5%, сірка — 1,8%, волога — 1%, міцність — 325 кг залишку в барабані, засміченість — 1%.
Риківський —	Попіл — 13,5%, сірка — 2%, волога — 7%, міцність — 300 кг залишку в барабані, засміченість 5%.

Домєнна піч № 1 давала за перші дні травня 1931 року на коксі Риківського заводу добового видобутку 180 тонн, а на Ново-Горлівському коксі відповідно — 280 тонн (збільшення на 56%).

Домєнна піч № 2 давала на Риківському коксі 250 тонн, а на коксі Ново-Горлівського заводу — 350 тонн, тобто збільшення на 40%.

Нова домна № 5 давала відповідно 400 тонн і 590 тонн, тобто збільшення на 48%; подібні ж дані маємо і на домні № 3.

Коли піч № 5 робить на коксі Риківського заводу, тиск у печі підвищується до 1,4% і 1,5 атмосфер, піч іде туго з осадженнями, коли ж піч робить на Ново-Горлівському коксі, тиск дорівнює 1 атмосфері, піч іде рівно.

Особливої шкоди домєнному процесові завдає засміченість і слабкість коксу, бо кокс такої якості заважає циркуляції газів у печі.

Коли пояснити нижчою попільністю Ново-Горлівського коксу, проти коксу заводу ім. Рикова, збільшення корисного об'єму печі на 7%, то зростання витоку на 40 — 50% треба пояснити в основному міцнішим і чистішим коксом. Таким чином, для металургії має винятково важливе значення міцність і чистота коксу, даючи при зазначених співвідношеннях зниження собівартості тонни чавуну від 7 до 8 крб. 80 коп., не рахуючи

* Наведений розрахунок ґрунтується на даних відомого металурга М. Павлова, і на даних собівартості Краматорського металургійного заводу за 1928—29 рік.

додаткової економії на зменшенні заводського транспорту і зменшенні браку. Таким чином, на кожні 10 кг залишків у барабані і 2% сміття, що відносно характеризують фізично-механічні якості коксу — економія становить 3 крб. на 1 тонну чавуну*.

Міцність і чистота залежать: 1) від компонентів шихти для коксування, 2) від стану коксових печей (правильної циркуляції газів у каналах), 3) від способів гасіння, розвантажування і транспортування коксу то 4) від сортування коксу.

Щоб дістати добрий кокс, треба правильно сполучати в шихті масні, коксові і спікливі вуглі (марки „ПЖ“, „К“ і „ПС“). Плянвання забезпечення вуглями коксувальних установ має виняткове значення. „Союзкокс“ справляється з цим незадовільно.

Щоб дістати добрий кокс із придатної шихти, треба тримати печі в порядку, своєчасно їх ремонтувати.

І тут спостерігається багато непорядків. Кокс засмічується і зволожується через несвоєчасне вбирання, відвантаження коксу та його переливання водою, що буває звичайно при ручному гасінні, вбиранні і відвантажуванні коксу.

На Ново-Горлівському заводі й інших великих уставах (Алчевське, Рутченкове, Діпропетровське, Кам'янське) є вагони-гасильники, транспорти і сортувалки для коксу. В більшості установ ці операції не механізовані, сортування не провадиться. Характерно, що при наявності набабок до ціни коксу за зниження попільності проти норми, до підвищення міцності і чистоти коксу немає ніяких заохочувань.

Коли правильне використання вуглів Донбасу для коксування, виробництво міцного й чистого коксу залежать в основному від роботи коксувальних установ, то попільність і сірчистість коксу залежать в основному від роботи збагатних установ і якості самих вуглів. Збагатні установи при коксових заводах перебувають переважно більшістю (14 з 21 мийниці) у завідуванні „Союзкоксу“. Таким чином, якість шихти, оскільки вона залежить від мийниць і сортувалок, визначається в основному роботою „Союзкоксу“. З цього погляду роботу „Союзкоксу“ не можна визнати за задовільну. В галузі якості коксу панує самоплив: „Сталь“ посилається на „Союзкокс“, „Союзкокс“ на „Вугілля“, „Вугілля“ посилається на об'єктивні умовини.

Першорядні нові коксувальні установи, які дають задовільний міцністю й чистотою кокс (Горлівка, Алчевське й інш.), можуть дати куди кращий кокс (щодо попільності). Більшість же коксових установ, навіть за наявності доброї вугільної сировини, дають незадовільний кокс, — головне, через суб'єктивні причини (незадовільне господарське керівництво цією стороною справи). Ставлення „Вугілля“ до поліпшення якості вугілля такою не можна назвати задовільним.

Утворення попелу у вугіллі залежить поперше від характеру самих вугільних шарів, від властивостей покрівлі й ґрунту. Суцільних шарів у Донбасі майже не трапляється. В шарі є звичайно прошарки породи, що складаються з вуглених лупаків, глинястих лупаків і пісковиків. Покрівля й ґрунт вугільних шарів також складається з зазначених порід. В процесі видобування вугілля потрапляє у вугільну масу порода прошарків покрівлі й ґрунту. Чим більше потрапляє цієї породи, тим більше є попелу у видобутому вугіллі.

Коли розглянути шарів проби й проби експлуатаційні (тобто кількість породи, що є в самому шарі, і кількість породи, що є у видобутому вугіллі),

* Зрозуміло, невилучена можливість впливу на продуктивність доменних печей в зазначені періоди і інших факторів. Але це не міняє суті справи. Важливо підкреслити колосальне значення для металургійного процесу міцності і чистоти коксу.

то ми знаходимо, звичайно, в експлуатаційних пробах більший відсоток попільності, ніж у шаровій пробі. Ось дані про шахту № 1 Горлівської шахтоуправи:

Ш а р	Попільність		Сірка	
	Шарова	Експлуатаційна	Шарова	Експлуатаційна
Тонкий	12,70	25,85	3,99	5,55
Грубий	3,35	6,90	0,85	0,82
Мазурка	9,10	17,00	3,19	5,01
„ 12	10,82	17,60	—	4,15
Дерезівка	10,10	22,55	—	5,68
„ нижня	10,02	17,47	3,38	4,16
Сорока 20	8,10	16,32	2,90	3,65
„ 19	4,26	12,96	2,98	4,04
П'ята 22	8,56	11,25	2,88	3,53
„ нижня	7,90	17,97	3,72	2,86

З цієї таблиці видно велике розходження між шаровою попільністю і експлуатаційною. Так само ми бачимо розходження щодо кількості сірки у вугіллі. Лише в двох випадках (Грубий шар і Нижня П'ята) ми бачимо зменшення сірки в експлуатаційній пробі проти шарової проби. А в інших випадках збільшення також і сірки.

Збільшення попільності і сірки буває через те, що вугілля в процесі видобування і навантажування у вагонетки засмічується породою. Чим правильніше ведеться процес видобування і навантажування вугілля, тим менший відсоток попільності в експлуатаційній пробі.

Вугілля, що виходить на поверхню, звичайно піддають сортуванню. На сортувальних дармоях відділяється грубе вугілля (від 50 мм. і вище) від дрібнішого вугілля. Грубі сорти вугілля, починаючи від 50 мм. і вище, подають на вибирання породи рукошма. Вугілля посувається вантажною стьошкою; вибірницю, що стоїть коло стьожки, вибирають породу. Дрібніші сорти вугілля не збагачують рукошма і вони йдуть або на вантаження відправникові, або надходять для збагачування на мийницю.

Процеси промивання полягають у тому, що вугільна маса потрапляє у водяну ванну з бистропливною струминою. Оскільки питома вага вугілля нижча, ніж питома вага породи (вугілля має питому вагу 1,2, порода від 2 до 2,8), вугілля уносився струминою води, а порода осаджується. Порода, що містить у собі частину вугілля, має питому вагу ближчу до вугілля і тому відділяється гірше. Вплив бистропливної водяної струмини на відділення вугілля від породи тим більший, чим грубіше вугілля і порода, а на дрібніших класах вугілля її вплив позначається менше.

Зовсім не піддаються збагачуванню за допомогою промивання найдрібніші класи вугілля, — на одних мийницях від 0. до 1 мм (Ново-Горлівська мийниця) на інших від 0 до 3 мм. (на 1-й Горлівській мийниці) від 0 до 5 мм (Микитівські мийниці) і навіть до 10 мм (Макіївка та Ольхівка).

Вода, що залишається в митому вугіллі, чимало підвищує вологість вугілля. Тому перше, ніж подавати вугілля на коксувальні печі, треба його зневоднити. Зневоднювання вугілля провадиться за допомогою устоювання в устійних ямах; при цьому чим грубіша класа вугілля, тим легше відбувається його зневоднення. Дрібна класа вугілля, від 5 мм і нижче, надзвичайно важко зневоднюється, бо мите вугілля являє собою судильну тістувату масу, яка висушується надто повільно.

Щоб зменшити вологість митого вугілля, звичайно додають до митого вугілля сухого вугільного порошку, який дістають відсмокуючи і відсівуючи дріб'язок від немитого вугілля; при цьому вугілля втрачає вологість, але збільшує свою попільність, бо домішуваний порошок дріб'язок, звичайно містять у собі більший відсоток попелу, ніж мите вугілля.

В більшості районів Донбасу переважає дрібне вугілля. Класа вуглів від 50 мм і вище становить коло 20% усієї кількості вугілля найдрібніша класа вуглів, до 5 мм, становить 30—60%.

Процес збагачування мокрим способом, тобто за допомогою промивання, відбувається краще, коли воду, що йде на промивання вугілля, часто міняти. Коли вода надходить у кругове використання протягом довгого часу, то через забрудненість вона збагачує вугілля далеко гірше. Як відходи від промитого вугілля, дістаємо змочений вугільний порошок, або шлями, які не можуть іти в шихту через свою високу вологість, і їх можна використати лише після довгочасного устоювання в шлямювих ямах.

Крім збагачування вуглів за допомогою промивання, є ще метода збагачування вуглів пневматичним способом. Цей спосіб збагачування ґрунтується на тому ж принципі різниці питомих ваг вугілля й супутної породи, але замість водяної струмини вугілля піддається впливові повітряної струмини.

Досі в Донбасі ще не вживали методи пневматичного збагачування вуглів. Лише на Калінінській шахті комісія ВРНГ УСРР мала змогу ознайомитися з роботою спробої устави (стіл Армса) для пневматичного збагачування вуглів. Суть цього способу полягає в тому, що вугілля надходить на вібраційне сито, під яким уставлений вітрогон. Струмина повітря впливає на вугілля так, що прискорює його падіння з похилого сита в один рукав, а порода, що менше піддається впливові повітряної струмини, падає в другий рукав. Слід держати курс на пневматичне збагачування, особливо дрібних класів. В умовах Донбасу з напруженим водним господарством цей спосіб має багато переваг.

Питання про ціни на вугільний кокс різних якостей має велике значення для розв'язання проблеми поліпшення якості, але про це говоритиметься нижче.

З наведеної вище таблиці попільності і сірчистості вугілля видно, що вугілля різних шарів має різний відсоток попільності, сірки, летких і тому являє з погляду потреб коксових печей різні якості. От, наприклад, грубий шар, за наявності в ньому сірки менше 1% (0,85%) і летких 29%, являє для коксових печей виняткову своєю якістю сировину. В той же час, скажімо, шар тонкий, що має відсоток попільності у видобутку 28,85% і відсоток сірки 5,56% за наявності летких коло 37%, становить для коксувальних печей цілком непридатну сировину. Приблизно в такому ж становищі є вугілля з шару Дерезівки. Подібну різницю ми знаходимо й на інших шахтах між окремими шарами.

Отже, напрохується незаперечний висновок про потребу спеціалізувати використання вуглів окремих шарів і шахт для окремих споживачів. Для цього треба прикріпити видобуток за шарами і шахтами для різних споживачів, виходячи з потрібної їм шахти. Тепер, звичайно, вуглі різної якості змішують і, таким чином, високоякісне вугілля частенько засмічується вуглями нижчої якості.

II. Збільшення балансу коксових вуглів

Щоб дістати кокс задовільної якості, треба, щоб суміш вуглів мала певні фізичні й хімічні якості. Щоб дістати так званий кондиційний кокс, треба мати шихту з такого складу: попіл не вище 8—9%, сірка не

вище $1\frac{1}{2}$ —2%, леткі речовини 22—24%, волога не вище 6—8%. Вуглі повинні, крім того, мати здатність спікатися, щоб вийшов після коксування міцний кокс. Вуглі, що мають зазначені якості, — марки „К“ і „КС“, — становлять у видобутку вуглів Донбасу без антрациту усього 20%, а до цілого видобутку Донбасу всього 11%. За пляном на друге півріччя 1931 року видобуток вуглів „К“ і „КС“ становив усього 1.540 тис. тонн, а потреба на коксівні вуглі на цей же період досягала 6.613 тис. тонн, тобто вуглі „К“ і „КС“ можуть задовольнити потребу коксувальних печей лише на 25%. Тому, коксувальні устави утворюють шихту, змішуючи вуглі, які окремо хоч і не мають якості коксового вугілля, але в суміші дають потрібну для коксування сировину. Взагалі кажучи, вуглі придатні до шихтування є, крім „К“ і „КС“, — масні („ПЖ“) з відсотком летких від 26 до 33%, спікливі („ПС“) з відсотком летких від 18 до 14%. Коли змішати, в певній пропорції вуглі цих марок, за певної їх чистоти і спікливості, то ми дістанемо придатну до коксування суміш. При нових коксувальних уставах (Дніпропетровське, Кам'янське, Алчевське, Рутченкове, Ново-Горлівка) є вуглезмішувальні устави, призначення яких — утворювати з різних марок однорідну вугільну масу для коксування. На інших уставах вуглезмішування провадиться в самій мийниці.

Другу умову придатності вуглів до коксування становить граничний відсоток попелу й сірки у вуглях. Чистих вуглів з природи знаходимо в Донбасі надто мало (див. додану табл. №1). Щоб зменшити попіл і сірку, вугілля збагачують. Але не всі вуглі можна збагатити однаковою мірою. Збагачуваність вуглів залежить від характеру супутної породи. В окремих випадках попіл змивається краще, ніж сірка, бо частина сірки сполучена з вугіллям, а не з породою. Після збагачення вуглі стають придатним матеріалом до коксування. Використання вуглів, як енергетичного палива не зв'язане з такими суворими вимогами. Теплотехніка дозволяє використовувати не тільки газові й пісні вуглі, але й низькосортне паливо. Зокрема, найвимогливіший енергетичний споживач — НКШ чимало поспірює споживання пісних вуглів, які, за даними випробування на дільниці Іловайське-Таганрог, дають цілком задовільні наслідки. Звідси випливає потреба вибирати в першу чергу вуглі для коксування (після задоволення експорту й флоту), а на енергетичні потреби направляти вугілля, непридатне до коксування, тим більше, що загальний видобуток „ПЖ“, „ПС“, „К“ і „КС“ становить усього 40% цілого видобутку Донбасу.

Таким чином, притягнення вуглів як учасників (компонентів) шихти треба ставити в залежність від таких умов: 1) спікливість вугілля і неспучуваність; 2) відсоток летких у межах 15—32%; 3) невисока попільність; 4) за високої попільності — добра збагачуваність вугілля; 5) не висока сірчистість; 6) за підвищеної сірчистості — здатність сірки змиватися, або сполучення сірчистих вуглів з низькосірчистими вуглями, щоб у загальній шихті сірка не перевищувала норми.

Коли порівняти розподіл вуглів по „Вуглезбуту“ на квітень місяць (742 410 тонн) і ухвалу Комісії ВРНГ УСРР, то ми бачимо, що за ухвалою Комісії загальний баланс коксової сировини збільшується на 2.500 тис. тонн на друге півріччя 1931 року (див. додану таблицю № 2).

Це загальний висновок, що має особливо велике значення в зв'язку з тим, що невиконання програми видобутку вугілля утворило напружене становище в забезпеченні коксувальних устав сировиною.

III Поліпшення якості коксу і роботи вуглемийниці.

Щодо окремих коксувальних устав (крім покриття їхньої потреби на вуглі), Комісія керувалася прагненням утворити придатну шихту, зменшити її попільність і сірчистість і поліпшити умовини роботи збагатних

установ. Всі пропозиції Комісії погоджені на місцях з коксовими заводами та рудоуправами*.

В нерозривному зв'язку з поліпшенням шихти стоїть питання про вуглезбагатні фабрики. Всі збагатні установи Донбасу розташовані в безпосередній близькості до коксувальних установ і органічно з ними зв'язані. Виняток становить мийниця «Юного Комунара» Риківської рудоуправи, що промиває здебільшого енергетичні вуглі. Цю мийницю викликало до життя переважання в цій шахті попільних пісних вуглів, які являли собою нерентабельне паливо. Після збагачування і змішування їх з «ПЖ» виходить штучне «ПС», що розцінюється дорожче, бо в такому вигляді його легше збувати транспортом.

Отже, з досвіду випливає потреба органічного зв'язку вуглемийниць для коксових вуглів з коксувальними заводами. Це підтверджують також і техніко-економічні міркування.

1. Шихту в коксу в піч треба подавати в здрібненому вигляді з певною вологістю. Коли б мийниці були відірвані від коксувальних установ, то при транспортуванні на більш-менш віддалені коксувальні установи шихта або втрачала б свою вологу (в засушливий літній час), або замерзала б (узимку), або набувала б зайвої вологи (в дощовий осінній час). Ця обставина становить велике утруднення для коксувальних установ. Крім цього, перевезення вологої шихти зв'язане з додатковими витратами на транспорт.

2. Шихтування вуглів для коксування потребує наявності в певних пропорціях вуглів різної якості. Тим часом кожний район Донбасу характерний певною якістю вугілля: наприклад, Щербинівка — «ПЖ» з високим відсотком летких; Горлівка — поряд з дуже масними «ПЖ» (понад 30% летких) має шари, що наближаються до «К» (22—24% летких); Рикове має менш масні вуглі і переходить до пісних вуглів; в Сталіно — Макіївському районі переважають «К», в Бунівському — «ПС» і т. д. Шихтування вуглів для коксу означає змішування вугілля різних марок, що доводиться з різних районів і шахт. Коли б покласти на «Вугілля» завдання готувати шихту для коксування, то за рідким винятком доводилося б довозити вугілля з інших шахт на мийницю, а потім посилати знову це ж таки вугілля, але вже в складі шихти на коксувальні установи. Це було б зв'язане з додатковими витратами на коксування вугільної шихти. За приклад такого становища можуть бути Щербинівські і Ст.-Горлівські печі, де є мийниці «Вугілля». Щоб забезпечити Старо-горлівські печі, мийниця дає вуглі не тільки 1-ої шахти, але промиває також вуглі що, надходять з Калінінської шахти. Між мийницею і коксувальними печами відбуваються повсякчасні суперечки про пайкову участь Горлівських і Калінінських вуглів у шихті. Щербинівські печі приймають крім вуглів Щербинівської рудні (Шахта Центральна), «ПС» Краснодонської рудоуправи, які домішується до шихти в незбагаченому вигляді.

* Зокрема слід відзначити такі заходи по окремих заводах: 1) Ново-Горлівська — вилучення багатопопільних і багатосірчистих шарів; 2) Щербинівська — заміна сухого дріб'язку на митий і усталення осаджувальної машини для промивання вуглів «ПС»; 3) Риківська — збільшення летких у шихті, вилучення поганоспікаючих шарів, зменшення попелу і сірки у вуглях; 4) Макіївська — зменшення летких у шихті, поліпшення шихти за рахунок крадької роботи мийниці; 5) Сталінська — збільшення летких у шихті, знищення попільності за допомогою усталення мийниці; 6) Мухометівська — зменшення попільності за допомогою відновлення мийниці; 7) Брянська — поліпшення шихти за рахунок додавання вуглів «К» (шахта Горлівка 5/6 і Кам'янка); 8) Рутченківська — зменшення попільності за допомогою запровадження сухого збагачування; 9) Ірменська — зменшення летких у шихті; 10) Дніпропетровська — зменшення дріб'язку, попільності і сірчистості; 11) Маріупільська — забезпечення митими вуглями з Щербинівки, Ольхівки й Ст. Горлівки; 12) Керченська — забезпечення митими вуглями шахти «Марія» (Микитівка).
Поліпшення шихти досягатиметься також за рахунок підвищення питомої ваги митих вуглів у зв'язку з поліпшенням роботи мийниці.

3. Коксові устави і мийниці являють собою підприємства з стабільною продуктивністю. Продуктивність коксувальних устав залежить від кількості і типу печей, а продуктивність мийниці — від апаратури мийниці. Таким чином, можна досягти правильної відповідності між продуктивністю коксувальних печей і продуктивністю мийниці. Не те — вуглевидобування. Воно залежить від умов експлуатації окремих шарів і тому зазнає частіших змін. Отже, технічні умови вуглевидобування не забезпечують стабільного навантаження мийниці. При цьому треба мати на увазі, що вуглемийниці розраховуються на певний характер вуглів (за клясою грубості, попільності), тоді як видобуток з різних шарів не лишається в стабільному співвідношенні, в зв'язку з чим міняється характер вуглів, що надходять на мийницю.

4. Неминучі перестой мийниць під час ремонту за перебування їх при коксувальних уставах становлять менше лихо, бо на період ремонту коксувальні устави можуть утворити собі деякий запас вуглів, зв'язати ремонт мийниці з ремонтом печей тощо, вся справа перебуватиме в руках одного підприємства, яке зможе знайти вихід із становища. Якщо ж мийниці зв'язані з шахтами і віддалені від коксувальних устав, то перестой і ремонт мийниць становитимуть для коксувальних печей повсякчасну загрозу.

5. Будувати мийниці при шахтах для збагачування вуглів без складання шихти тим більше недоцільно, що в цьому разі коксувальні устави змушені будуть будувати в себе вуглезмішувальні устави, які краще за все комбінувати з вуглемийницями, бо тоді використовується спільні транспортні споруди (вхідні й вихідні колії, елеватори тощо) і цим досягається чималої економії на капітальних вкладаннях і експлуатаційних витратах.

Таким чином, треба визнати за цілком визначений принцип зв'язку мийниць з коксувальними устанами. Доцільність такого принципу підтверджують техно-економічні міркування і дані практичного досвіду. Наприклад, Маріупільські і Керченські коксувальні печі, що не мають при собі мийниць, перебувають увесь час під загрозою нестачі придатних низькопопільних вуглів.

Кожна коксувальна устан або група зв'язаних між собою устав (Мушкетове, Ханженкове) повинні мати при собі вуглемийницю і вуглезмішувальню, розраховану на продуктивність коксувальних печей. Сировину для устави переважно більшістю треба подавати з поближких шахт.

Коли підійти з таким поглядом до питання про перепускную спроможність вуглемийниць, відповідно до продуктивності коксувальних устав на теперішній час, то маємо таке: при витраті 3.615 тис. крб. на капітальний ремонт наявні в Донбасі мийниці можуть дати продуктивність у першу чергу 12.495 тис. тонн вугілля, в другу чергу при додатковій витраті 750 тис. крб. — 15.680 тис. тонн вугілля замість теперішньої продуктивності 6.350 тис. тонн вугілля. Таким чином, за виконання пропозиції Комісії ВРНГ УСРР всі коксувальні устави, що роблять тепер і входять в експлуатацію в 1931 році, забезпечуються митими вуглями майже цілком. Щодо нових коксувальних устав, то одночасно з будівництвом печей і хемічних заводів треба будувати при них вуглемийниці відповідної продуктивності. Таким чином найпростіше розв'язується проблема збагачування коксових вуглів. Щодо енергетичних вуглів, то питання про них треба розв'язувати таким напрямом:

- а) Збагачуванню підлягають тільки вуглі, що йдуть на транспортування.
- б) Кожна група близько розташованих шахт збагачує свої вуглі на спільній збагатній уставі.
- в) Щодо типу збагачування для енергетичних цілей, слід визнати за найраціональніше пневматичне збагачування, як компактніше, дешевше

і таке, що не являє тих утруднень, які трапляються на мийницях у Донбасі через брак води. Тут доречно буде спинитись на питанні про проект центральної збагатної фабрики, так званої „ЦЗФ“. Цю фабрику малось на думці збудувати в Центральному районі Донбасу, коло Ст. Магдалинівки (до речі сказати в найвищому місці Центрального району, де водяне питання буде надзвичайно важко розв'язати).

За проектом ця центральна фабрика повинна була промивати вуглі цілого Центрального району і мала коштувати коло 70 млн. крб. Комісія ВРНГ УСРР висловилася рішуче проти цього проекту. Тепер його вже ніхто не обстоює. Проте, шкідлива гігантоманія ще залишається в ЦЗФбуді, який думає будувати уставу з перепускною спроможністю 6 млн. тонн на рік. Така пропозиція теж неприйнятна.

1. Вуглі Центрального району (переважно коксівні) призначені для Ново-Горлівської, Риківської, Дніпропетровської і Кам'янської коксувальних устав. При всіх цих коксувальних печах є великі вуглемийниці, лише недавно побудовані. При Риківському заводі будуються нові коксувальні печі з новою мийницею. Таким чином, протягом найближчих двох років збагачування вуглів Центрального району можна провадити теперішніми уставами. Щодо дальших перспектив видобування цього району, то оскільки вуглі йтимуть на коксування, їх треба буде збагачувати на мийницях, безпосередньо зв'язаних з коксувальними уставами які доведеться розгорнути в Центральному районі (наприклад: Микитівські коксувальні печі, третя черга Ново-Горлівських печей).

2. Центральної збагатної фабрики циклопічних розмірів ми ще не бачили в СРСР, не кажучи вже про те, що ми їх не будували. Нам довелося б доручити будівництво чужоземній фірмі і витратити мільйони карбованців валюти та розтягнути будівництво на ряд років, ризкуючи протягом перших років працювати з мінімальним навантаженням, а протягом дальших років не задовольнити потреб на збагачування вуглів без додаткових витрат на добудови і поширення. В той же час мийниці середніх розмірів (приблизно на 3—4 тис. тонн на добу) ми можемо збудувати своїми силами, витративши на кожну мийницю $1\frac{1}{2}$ —2 млн. крб. і пристосовавши їх будівництво та продуктивність до потреб коксувальних печей і до темпу розгортання вуглевидобування.

3. Реконструкція під'їзних колій центральної збагатної фабрики і вихідних колій до залізниці загального користування повинна становити величезну суму. Цих витрат зовсім не буде, коли будувати мийниці в органічному зв'язку з коксувальними печами, або коло вихідних залізничних станцій.

4. Центральна збагатна фабрика, зв'язана з навколишніми шахтами безперервним транспортом, являє ще серйозну загрозу для роботи шахт, бо неминучі неполадки на збагатній фабриці призведуть до перебоїв у видобуванні вугілля. За приклад може правити Микитівська мийниця, зв'язана кодільною залізницею з шахтою „Марія“. Як тільки застопиться робота на мийниці, робітники шахти зриваються і біжать на мийницю, або спинення кодільної залізниці призводить до спинення подавання вугілля на поверхню. Такі ж картини, але в куди ширшому масштабі, були б неминучі при центральній збагатній фабриці. Це міркування висунув керівник Горлівської рудоуправи тов. Рибін, і воно є безумовно життєве.

5. Треба ще взяти до уваги, що техніка коксування повинна розвиватися в напрямку долучення до шихти пісних вуглів, а може й антрацитів. Організація збагатної фабрики тільки на однорідних вуглях (для Центрального району на „ПЖ“ і частково „К“) утворює надзвичайні утруднення для долучення до шихти вуглів інших марок.

Ідея центральної збагатної фабрики, технічно і економічно не обґрунтована, відіграє негативну роль у тому розумінні, що посилюється на утворення центральної збагатної фабрики знімалося з черги і тепер ще гальмується цілком практичні заходи до збагачування вуглів, що потребують мінімальних витрат. З ряду шахт ми чули від керівного персоналу заяви про те, що пропонувані ними невеликі капітальні витрати на будівництва сортувалою, або інших невеликих споруд для часткового збагачування вуглів, викреслювалося з кошторисів на тієї єдиній підставі, що буде центральна збагатна фабрика і вона розв'яже всі задачі. За такого стану справи ідея центральної збагатної фабрики відіграла певну шкідливу роль.

Додана таблиця № 1 дає орієнтовні показники про те, якого зниження попільності й сірчистості шихти й коксу можна досягти після запровадження заходів, рекомендованих Комісією. Ці показники треба завадати кожній коксовій збагатній установі і вимагати категоричного запровадження в життя.

В ряді заходів до поліпшення роботи збагатних установ є один захід загального значення, — це питання про пневматичне збагачування дрібних клас вугілля. Річ у тому, що зневоднювання митих вуглів (тобто звільнення їх від вологи) являє серйозні утруднення, особливо при промиванні дріб'язку. Наявні способи зневоднювання не дають потрібного ефекту. Щоб знизити відсоток вологи в шихті, доводиться домішувати до митих вуглів сухий незбагачений дріб'язок, який хоч і знижує відсоток вологи в шихті, але одночасно збільшує її попільність. Промивання дріб'язку дає також відносно-великий відсоток послидів у вигляді шлямуну.

Комісія прийшла до висновку, з яким погоджуються також і робітники місць, що треба комбінувати промивання *грубих клас вугілля* з повітряним збагачуванням дріб'язку, від 0,5—0,7 мм до 3—5 мм.

Цей захід приведе до зниження попільності шихти, до зменшення вологості і до збільшення перепускної спроможності збагатних установ.

За пропозицією Комісії представник Дніпропетровського відділу „Механобру“ інж. Коваленко, який провадив спроби збагачування вугілля *грубих клас* на повітряній спробній збагатній установі, так званому столі „Армса“, перейшов на проведення спроби збагачування дріб'язку, бо щодо *грубих клас вугілля* промивання дає цілком задовільні наслідки. Повітряне збагачування найбільш доцільне саме щодо дріб'язку. Комісія вважає, що можна буде відрегулювати стіл „Армса“ для задовільного збагачування дріб'язку. В зв'язку з цим треба спеціалізувати завод для виробництва і ремонту цих столів. Устава столу „Армса“ є дуже компактна, недорога і видимо продуктивна. Чужоземні фірми пропонують об'єднанню „Вугілля“ на цілком прийнятних умовах апарати для пневматичного збагачування. Треба буде придбати зразки установ різних типів, щоб вибрати найдовершеніший. Як на приклад дорогого і нерационального будівництва треба вказати на Алчевську мийницю. Самий вугільний склад, залізобетонна будівля з 12 бункерами, висотою з 2-поверховий будинок, коштує понад 2 млн. крб. На жадній мийниці в Донбасі ми нічого подібного не бачили. Цей вугільний склад, природно, весь час порожнює. При мийниці збудована так звана шлямунна фабрика, яка зветься фабрикою лише тому, що вона коштує 300 тис. крб. Вона не пристосована до збагачування шлямів, її призначення тільки зневоднювати шлямів. Інші мийниці досягають цього в звичайних ямах, що коштують якийсь десяток тисяч карбованців.

Алчевська мийниця являє собою заплутану безглузду схему транспортерів, елеваторів і сходів. Усе це коштує 4½ млн. крб., а продуктивність мийниці така сама, як, наприклад, Щербинівської мийниці, яку

можна побудувати знов за суму, принаймні в шість разів меншу. Відносно задовільно побудована Кам'янська (на Дніпрі) мийниця, хоч і вона побудована не економію. Цілком задовільно працює Рео-мийниця на Криворізькій рудні Брянської рудоуправи, яка дає добрі наслідки щодо якості і коштує всього щось 1 млн. крб. З погляду поставлення роботи треба відзначити Щербинівську мийницю. Не зважаючи на те, що її будівля та апаратура старі, спрацьовані, вона дає кращі технічні показники, завдяки чудовій роботі технічного персоналу і робітників.

Таким чином, після проведення вказаних Комісією заходів, за витрати $3\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ млн. крб. продуктивність вуглемийниць підвищиться на 100—150% і якість коксу досягатиме 9,2% попільності, 1,64% сірки, тобто цілком задовольнятиме вимогам стандарту.

Треба спинитись ще на заходах до збільшення міцності і чистоти коксу. На всіх старих коксувальних уставах гасіння коксу провадиться рукошма. Вбирання коксу також провадиться рукошма, сортування коксу не провадиться. При нестачі робітників-вантажників, кокс убирається з площадок звичайно несвоєчасно. На завантажену площадку видається з печей кокс, який піддають гасінню рукошма. Таким чином, кокс, що перебуває на площадці, додатково зволожується. Волога в коксі частенько доходить до 10%. Вода, вживана на гасіння, звичайно брудна, і перевитрата її дає додаткову попільність у коксі. Таким чином, від способу гасіння і вбирання коксу залежить якість останнього. В більшості випадків з добрих вуглів виходить через ці причини кепський кокс. Очищення коксу від сміття на нових коксувальних уставах провадиться за допомогою сортування. На старих же печах сортувалоок нема і все сміття потрапляє в кокс і забуває доменну піч. Комісія рекомендує установити на всіх коксувальних печах механічне гасіння і транспортування коксу, а також обов'язково провадити сортування коксу, відділяючи від нього коксовий дріб'язок і сміття. Цей захід дасть великий технічний і економічний ефект.

IV. Розміщення нових коксувальних устaв

Ознайомлення з перспективами видобування вугілля і якістю вуглів по окремих районах дало змогу комісії спинитись на такій схемі розміщення коксо-хімічного виробництва.

1. Ольхівський район має чудові вуглі Краснодонської і Сорокинської рудоуправ. Біля Ольхівських печей є одна дієва мийниця і одна нова мийниця, яку доведеться доустаткувати. При Ольхівському коксувальному заводі є добре поставлена механічна майстерня, яка може виробити своїми засобами чималу частину устаткування для будівництва. Тому цілком доцільно було б поширити Ольхівський коксо-хімічний завод, поставивши дві батареї печей, зважаючи на перспективи зростання видобутку в цьому районі.

2. Ханженківський район (Радянська рудоуправа) має чудові коксові вуглі, перспектива видобутку яких чимало поширюється. Теперішні Ханженківські коксувальні печі — старі, без уловлювання відхідних продуктів коксування. Треба поставити в цьому районі нові коксувальні установи і хімічний завод, реконструювавши мийницю з розрахунком на всю продуктивність коксувальної установи.

3. Брянський район. Криворізька шахта і поблизькі шахти мають також великі перспективи розвитку видобування вугілля. Коло Криворізьких коксових печей недавно побудована нова Рео-мийниця. Тепер працюють там печі старої системи без уловлювання побічних продуктів коксування. Хімічний завод, збудований в 1916 році, майже розібраний, і на місці печей з уловлюванням побічних продуктів поставлено печі старої

системи. Тепер коло цих старих печей є шість нових будівель хемічного заводу з деякою частиною апаратури і великими резервуарами для продуктів коксування. Комісія звертає увагу на цей факт головатяпства й шкідливості. Треба побудувати печі в цьому районі з уловлюванням побічних продуктів і устаткувати хемічний завод у теперішніх нових будівлях.

4. Сталіно-Макіївський район також являє сировинну базу для поширення коксового виробництва. Вуглі тут чудові. Треба запроєктувати побудування коксо-хемічного заводу в цьому районі.

5. Микитівський район лежить на межі Щербинівської, Горлівської і Калінінської рудоуправи. Комбінування вуглів з шахт Щербинівських і Горлівських („ПЖ“) з вуглями Калінінської рудоуправи („К“) дає чудовий матеріал для коксування. Маючи на увазі зростання видобутку в цьому районі, треба було б запроєктувати тут поширення Микитівського коксо-хемічного заводу, побудувавши додаткові батареї коксових печей. Тим більше, що тут є мийниці продуктивністю до 2 тис. тонн на добу. Налагодивши сухе збагачування вугільного дріб'язку, продуктивність можна підвищити, приблизно, на 25%.

V. Організаційно-економічні заходи, що стимулюють поліпшення якості вуглів і коксу

Незадовільний стан збагатної справи (вуглемийниці, вуглесортувальні і коксові сортувальні) в Донбасі залежить, головне, від того, що це — закинута господарська ділянка. Немає жадної організації в СРСР, яка здатна б була спроєктувати вуглезбагачну устатку, немає організації, яка з знанням справи взяла б на себе підряд капітально відремонтувати вуглезбагачну устатку, немає заводів, спеціалізованих на виготовленні потрібних (хоч і дуже немудрих) речей устаткування; надто бракує в нас кадрів багатників, хоч це не така вже складна справа; над готуванням кадрів ніхто не працює як слід; персоналові вуглезбагатних устаток приділяється мізерну увагу як з боку госпорганів, так і профорганів: зарплата не врегульована, постачання провадитися за категорією поверхневих робітників, робочої сили не готують. Треба утворити *серйозний перелім, що відповідає важливості цієї справи*. Насамперед треба утворити організацію*, здатну:

а) об'єднати кадри збагатників, в тому числі працівників Інституту „Механобр“, які працюють над питанням збагачування вуглів, і поставити їх на проєктування нового будівництва і реконструкції збагатних устаток;

б) взяти на себе виконання робіт коло монтажу, устаткування вуглезбагатних устаток, коло провадження капітального ремонту;

в) розробляти і випробувати конструкції збагатних агрегатів, виробляти технічні умови їх виробництва;

г) готувати нові кадри робітників і підвищувати їхню кваліфікацію (організація курсів, технікуму тощо);

г) ставити на дослідження питання техніки збагачування вуглів і провадити потрібні випробування й досліди.

Цю організацію ми розглядаємо як проєктно-будівельно-монтажний трест для обслуговування Донбасу. Цей трест треба утворити терміновим порядком. На виробництво збагатного устаткування треба спеціалізувати принаймні один середній завод із тих, що є в Донбасі (в Нью-Йорку).

Тепер вугільних робітників — робітників мийниць коксувальних печей матеріально не заохочується до поліпшення якості. Треба завести преміювання підземних вугільних робітників за зниження попільності вугілля по ділянці. Треба преміювати робітників мийниць за зниження попелу в

*Наслідком ухвали керівних органів на доповідь автора, як голови Комісії ВРНГ УСРР, утворено вуглезбагатний трест у складі „Вугілля“

митих вуглях, упорядкувати їхню зарплатню і постачання і таким чином зменшити плінність персоналу мийниць і утворити умови для підготування кваліфікованих робітників у галузі збагачування.

Заходи, пропоновані комісією, ризкують чималою частиною повиснути в повітрі, коли не створити економічних умов, що стимулюватимуть поліпшення якості вугілля і коксу, а в першу чергу, зв'язку цих заходів з умовами господарування. Досвід роботи комісії показує, що рудоуправи і коксувальні установи звичайно не дістають не тільки жодної матеріальної вигоди від поліпшення якості продукції, а навпаки, частенько зазнають прямих збитків при проведенні заходів до поліпшення якості продукції, які потребують певних витрат. Щоб ілюструвати це, наводимо дані Першомайської рудоуправи (мийниці). Ціна звичайного вугілля з 12% попільності становить 12 крб. 15 коп. за тонну. Коли дати вугілля з попільністю 15%, тобто на 3% вище від норми, то за наявним положенням, з цієї ціни буде зроблена знижка по 3% за кожний відсоток попелу, — разом 9%. Таким чином, за одну тонну вугілля рудоуправа одержить 12 крб. 15 коп. — 1 крб. 09 коп. = 11 крб. 06 коп. Коли ці вуглі пустити на мийницю і дістатимите вугілля з попільністю в 9%, то вийде така сума. За 0,84 тонни митого вугілля, ціною 13 крб. 17 коп. за тонну, вийде 11 крб. 06 коп. За 0,06 тонни шлям, по 2 крб. 08 коп. за тонну, вийде 12 коп. Отже разом, це становитиме 11 крб. 18 коп. або більше від коштинного на 12 коп. При цьому треба зважити собівартість промивання однієї тонни вугілля, яка становить на Ірменській мийниці Першомайської рудоуправи 2 крб. 18 коп. Виходить, таким чином, що рудоуправа матиме збитку на кожній тонні вугілля 2 крб. 06 коп. Зрозуміло, що цей збиток був би менший за кращої роботи мийниці, за нижчої собівартості промивання. Однак, лишається безсумнівним, що за теперішніх співвідношень цін на вугілля процес збагачування вуглів є не вигідний. Цю обставину підтвержують також такі міркування: 3% премію, визначену за зниження попільності на 1% проти ліміту, по суті справи не можна назвати премією. Справді бо, зниження на 1% попелу означає втрату 1,5% — 2% вугілля, бо порода відходить не в чистому вигляді, а в зростках з вугіллям, забираючи з собою частину вугілля. Решта 1 — 1,5% становлять до ціни вугілля 12 — 18 коп. на тонну. Ця сума ні в якому разі не може окупити собівартості промивання і зв'язаного з ним транспортування вугілля. До того ж треба мати на увазі, що премію дається лише відносно до ліміту, який не є стабільний, і рудоуправа не може мати заздалегідь твердих розрахунків на певний розмір премії. Наявність таких умов приводить до таких наслідків:

1. Рудоуправа матеріально не зацікавлена знижувати попільність. Вона старається лише добитись підвищення ліміту попільності.

2. Коксувальні установи не зацікавлені притягати менш чисті вуглі до збагачування, а добиваються лише зниження ліміту попільності звичайного вугілля, щоб дістати кондиційний кокс самопливом за рахунок доброго вугілля, або дістати менш чисті вуглі за безцінь.

Щодо коксу відмічається аналогічний стан. За збільшення міцності коксу коксувальні установи не одержують жодної нававки. Так само не стимулюється очищення коксу від сміття. Пересівання сміття для виділення коксиків не вигідне. Ціна на сміття (0 — 15 мм.) 2 крб. 50 коп. за тонну, ціна коксиків (15 — 40 мм.) 18 крб., ціна коксового дріб'язку, тобто суміші сміття й коксиків — 7 крб. 50 коп. за тонну. Оскільки вихід коксиків становить 28%, то вартість відсортованого дріб'язку становить усього 6 крб. 80 коп. за тонну, тобто на 70 коп. менше, ніж вартість несортованого дріб'язку, не рахуючи витрат на сортування. Ці дані взяті з матеріалів Мушкетівського коксобензольного заводу. Таке співвідношення цін є явне безглузда.

Цією обставиною пояснюється почасти факти неповного завантаження мийниць і запусненість усього збагатного господарства взагалі.

Комісія виявила мийниці в Ханженковому, Мушкетівці, Ольхівці, які за певної ініціативи місцевих працівників могли б робити, а тепер вони порожнюють, а апаратура і транспортери потроху розтягаються на всякі інші цілі. Неправильне співвідношення цін чималою мірою обумовлює також недостатню роботу рудоуправ коло поліпшення способів експлуатації з погляду підвищення якості вугілля і недостатню роботу коксувальних установ коло поліпшення якості коксу. Частенько рудоуправа змішує чисті з природи вуглі з засміченими вуглями, щоб дістати якесь середньої якості вугілля, замість того, щоб чисті вуглі дати на коксування, а засмічені вуглі збагачувати для одержання кондиційного палива. Звідси цілком ясно, що треба встановити таке співвідношення цін на вугільний кокс залежно від його якості, за якого (співвідношення) була б безпосередня й помітна зацікавленість рудоуправ і коксувальних установ у виробництві доброякісного продукту. Розв'язуючи це питання, треба мати на увазі таке.

Собівартість однієї тонни вугілля по Донбасу в квітні дорівнює 13 крб. 91 коп. Коливання виробничої собівартості по окремих рудоуправах такі: найнижча собівартість по Калінінській рудоуправі — 10 крб. 04 коп., по Риківській — 10 крб. 44 коп., по Моспінській — 10 крб. 60 коп. Найвища собівартість по Сталінській рудоуправі — 17 крб. 70 коп., по Краснотворчеській — 16 крб. 91 коп., по Макіївській — 16 крб. 72 коп. Пересічна ж продажна ціна по „Вуглезбуту“ була в червні 1931 року — 8 крб. 88 коп., а розрахункова ціна на „ПЖ“ — 9 крб. 95 коп. і „К“ — 10 крб. 15 коп. За відомостями, одержаними у „Вугіллі“, тепер знято у ВРНГ СРСР питання про підвищення цін на вугілля. Однак, це підвищення цін не зв'язується з поліпшенням якості вугілля і не стимулює збільшення балансу коксових вуглів. Розв'язуючи питання про ціни на вугілля і кокс, треба обов'язково погодити рівень цін з якістю продукту, щоб підвищення прибутковості рудоуправ і коксувальних установ було б у безпосередньому зв'язку з досягненнями щодо якості продукту. Крім цього, ціни на вугілля й кокс треба визначати не у вигляді премій, виходячи з змінного ліміту (як це практикується тепер), а у вигляді певних цін, виходячи з об'єктивних показників якості: краще вугілля кращий кокс повинні розцінюватись дорожче в співвідношенні економічно-обґрунтованому і цілком стійкому.

Підвищення цін на сировину кращої якості повинно відповідати тій реальній вигоді, яку дістає споживач, щоб підвищення цін загалом не спричинялося до підвищення собівартості металю, а навпаки, створювало б умови для зростання витоку металю, поліпшення його якості і зниження собівартості. Коли виходити з цього принципу, а також із наведених у розділі першому цієї статті даних про вплив якості коксу на металургійні процеси, то можна запроєктувати такі набавки до цін на кокс і вугілля відповідно до поліпшення їхніх якостей. Зниження попліньності коксу проти фактичної по Донбасу (12%) на 1% і сірки на 0,1%, — повинно дати підвищення ціни коксу на 1 крб. 20 коп. Оскільки попліньність і сірчистість коксу залежить від якості звичайних вуглів, треба за рахунок цього підвищення компенсувати „Вугіллю“ витрати зв'язані з зниженням попліньності і заохотити його до заходів щодо поліпшення якості вугілля. Маючи на увазі, що кожний відсоток попелу у вугіллі дає 1,3—1,4% попелу в коксі, підвищення ціни на вугілля, в зв'язку з зниженням попліньності на 1% і сірки на 0,1% становитиме на 1 крб. 20 коп. : $1,35 = 90$ коп. Це становитиме до ціни кондиційного вугілля 9%, а теперішня набавка становить усього 3% проти ліміту попліньності. Оскільки головне завдання знизити попліньність нижче 12% (бо цей від-

соток є фактично пересічний для Донбасу), треба вжити цих заохочуваних цін лише для вуглів попільністю нижче від 12%. Щодо вуглів з вищою попільністю, то для них треба залишити теперішню премію в 3% цін за зниження на 1% попільності проти ліміту. Коли вжити цього розрахунку до наведеного вище прикладу Першомайської рудоуправи, то вийде такий наслідок. За одну тунну вугілля з 15% попільності рудоуправа одержить 11 крб. 07 коп. Коли ж це вугілля пустити в промивання і знизити попільність до 9%, то за мите вугілля рудоуправа одержить з такого розрахунку: 0,84 тунни (ціною 12 крб 15 коп + 3 крб. 28 коп. = 15 крб. 43 коп) 12 крб. 96 коп. За 0,06 тунни шлямуну по 2 крб. 08 коп. вийде 12 коп., отже, всього це становитиме 13 крб. 08 коп. проти 11 крб. 07 коп., одержаних за звичайне вугілля, тобто більше на 2 крб. 01 коп. Таким чином, набавка проти вартості звичайних вуглів до деякої міри окупає собівартість промивання (2 крб. 18 коп.). Коли врахувати, що собівартість Ірменської мийниці Першомайської рудоуправи перевищена, через неповне завантаження мийниці, що за доброї роботи мийниці відсоток попільності можна знизити більше ніж на 9%, то можна твердити, що витрати на промивання не тільки окупляться, але рудоуправа зможе нагромадити певні кошти, і це зацікавить рудоуправу серйозно взятись до збагачування вуглів.

Пропоновані нами диференційовані ціни обґрунтовані техно-економічним розрахунком, виходячи з потреб металургії. Енергетичні ж споживачі розцінюють вугілля за його теплотворною здатністю і тому одержують інші коефіцієнти. Тому пропонувану диференціацію цін треба вживати тільки в розрахунках з Союзкоксом. Така пропозиція має серйозне значення в тому розумінні, що стимулює рудоуправи виявляти ресурси коксівних вуглів і здавати їх Союзкоксу, а не енергетичним споживачам, як буває звичайно тепер. Зниження попелу зв'язане з зниженням сірки. Сірка буває звичайно в супутній породі і очищення вугілля від попелу одночасно знижує кількість сірки. Але для тих випадків, коли сірка є в самому вугіллі і не відділяється за наявних способів збагачування, треба поділити набавку в 90 коп. за тунну: 45 коп. за зниження 1% попелу і 45 коп. за зменшення 0,1% сірки, вважаючи за норму 2% сірки в звичайних вуглях. Цей поділ стимулюватиме правильне використання низькосірчистих вуглів для спеціального коксу.

Ціни на кокс повинні диференціюватися не тільки залежно від попільності й сірчистості, але також від його міцності й чистоти. Для металургії ці останні дві якості мають ще більшу вагу. Тому треба встановити набавку до цін за міцніший і чистіший кокс, маючи на увазі, щоб ці набавки створювали б у металургії зацікавленість купувати міцніший чистий кокс, а у Союзкоксу — його виробляти.

В першому розділі ми бачили, що економія на коксі з міцністю 325 кг. (залишок у барабані) дає економії, як порівняти з коксом бракованим (295 кг.) — 7 крб. на тунну. Треба поділити оцю економію між металургією і „Союзкоксом“ і тим самим створити умови до зниження собівартості металу, примірно, на 3 крб. 60 коп. на тунну і одночасно досить заохотити Союзкокс до виробництва міцного коксу і його очищення. Набавка становитиме за кожні 10 кг. залишку в барабані понад 300 кг. і за зниження 2% сміття проти звичайних 5% — 1 крб. 50 коп. на тунну. Між факторами міцності і чистоти коксу треба встановити рівну пропорцію, бо міцніший кокс має менше сміття. Ця набавка стимулюватиме Союзкокс поліпшувати спосіб гасіння, вибирання і транспортування коксу і окупить витрати на сортування. Металургія від цього також вигадає.

VI. Чергові проблеми коксо-вугільного виробництва.

Підсумки робіт Комісії показують, що баланс вуглів для коксування за теперішнього видобування зводиться по Донбасу з певним напруженням. Комісія змушена була притягти до коксування вуглі відносно невисокої якості, щоб забезпечити цілком сировиною коксувальні устави. За теперішнього рівня техніки коксування напруження можна було б зменшити тільки наслідком чималого зростання видобування вугілля доброї якості, що перевищувало б своїми темпами зростання потреб металургії. Але найближчі роки характеризуватимуться високими темпами розвитку металургії; тому з особливою епертістю треба добиватися поліпшення техніки коксування, щоб таким чином чимало підвищити баланс коксової сировини, продуктивність коксувальних печей і поліпшити якість коксу.

А. Проблема заведення в шихту пісних вуглів і збільшення міцності коксу

Окремі спроби працівників місць показують, що можна додавати до шихти деяку кількість пісних вуглів (примірно 5—10%), при цьому кокс не втрачає своїх добрих якостей. Проф. Чижевський рекомендує додавати до шихти навіть антрациту. Немає сумніву, що за певних умов можна додавати до шихти певну кількість пісних вуглів. Але які конкретно ці умови? Які вуглі можна шихтувати з пісними і в якому відсотку? — Це не визначено. Вуглехемічний Інститут не дає відповіді на це питання. Мало цього, інститути не дали відповіді на питання про характеристику вуглів у Донбасі, що йдуть на коксування, і суперечки між „Вугіллям“ і коксовою промисловістю про придатність того чи іншого шару до коксування мають характер безпідставних тверджень. Вуглі не вивчені з погляду їхньої збагачуваності. Процес збагачування вуглів провадиться помацки, навмання.

Над цими практичними питаннями, надзвичайно актуальними для коксової промисловості, Вуглехемічному і Вугільному інститутам треба енергійно працювати. Зокрема слід організувати в Донбасі (Ново-Горлівка) філіал вуглехемічного Інституту, щоб утворити щільний зв'язок між науково-дослідною роботою і промисловістю.

Б. Проблема знесірчування коксу

Вуглі, що йдуть на коксування, складаються з легкої і нелеткої частини. Аналіз вугілля окремо по легкої і нелеткій частині показує, що більше сірки міститься в легкій частині вугілля, яка виділяється в процесі коксування. Тоді як чимала частина сірки, що міститься в легкій частині вугілля, не уловлюється і залишається в коксі. Ось аналізи:

нелегка частина вугілля має сірки	0,8	1,92%
легка	0,34	2,13%
шихта має сірки	1,14	4,05%
кокс має сірки (приблизно)	0,96	3,1%

Таким чином, у коксі міститься сірки більше ніж у нелеткій частині. Мабуть, що частина сірки, яка виділяється разом із леткими, осідає на коксі у вигляді жовтязового напльву. Звідси ясно, що в процесі коксування сірку *недостатньо* уловлюється. Проблема цілковитого уловлювання сірки з легких має подвійне значення: з одного боку, цілковите уловлювання сірки приведе до зниження сірки в коксі, а значить, до поліпшення його якості, з другого боку, уловлювана сірка являє цінний продукт. Цю проблему повинен поставити на термінове розв'язання Вуглехемічний інститут.

В. Проблема трамбування шихти

На Щербинівських коксувальних печах комісія ознайомилася з трамбувальною машиною, яка утрамбовує шихту перед тим, як її засипати в піч. Ніде більше в Донбасі трамбування не вживається. А між тим трамбування шихти *збільшує продуктивність печей на 20%*. Це має велике значення для Донбасу, оскільки ми могли б таким чином збільшити продуктивність коксувальних устав на 20% без будь-яких великих капітальних витрат. Трамбувальний апарат дуже нескладний. Є підстави гадати, що при трамбуванні шихти збільшиться вихід коксу, його міцність і зменшиться час випалювання. За відомостями члена комісії тов. Стаховського на Ясинівських печах робив апарат, який провадив одночасно і виштовхування коксу і трамбування, щоб уникнути серйозних перероблень коксозавантажного устаткування. В каталозі фірми „Отто“ є коксовиштовхувачі, скомбіновані з трамбувальним апаратом. Цей захід треба провести в цілому Донбасі.

Г. Проблема спеціальних високосортних коксів.

Розвиток спеціального високоякісного машинобудівництва в СРСР потребує певної кількості високоякісного чавуну й інших видів чорного металю. Щоб дістати чавун відповідної якості, треба використовувати низькопопільний і низькосірчистий кокс. В Донбасі є райони (Ольхівка, Рутченкове, Ханженкове), які дають високоякісні вуглі, з яких можна дістати спеціальний кокс попільністю не вище 5,6% і сіркою 1%. Але, щоб дістати такий кокс, треба дати спеціалізованим установам винятково чисті вуглі.

В такому саме напрямку можна швидко розв'язати завдання *підвищити якість спеціальних металів*: спеціалізувати одну—дві коксувальні установи на чистих вуглях, спеціалізувати певні доменні печі для випалювання високоякісного чавуну, відповідно до реальних потреб машинобудівництва на метал для відповідальних машинових частин. Щодо невідповідальних машинових частин, то їх треба виготовляти з звичайного металю, дістаного на коксі кондиційної якості, вищої за теперішню. В міру зростання видобутку коксівних вуглів зростатиме кількість високоякісного коксу. Певна річ, ціна на високоякісний метал повинна бути відповідно вища за ціну звичайного металю, щоб у споживача не було тенденції купувати високоякісний метал на невідповідальні машини або їхні частини.

Якісні показники шихти й коксу до й після здійснення заходів, що запропонувала комісія ВРНГ УСРР

[illegible]

Табл. 1 (продовження)

Таблиця № 2.

Компоненти шихти для коксівних устав Півдня згідно з ухвалою комісії на другу половину 1931—1932 року.

№ за чергою	Назва коксівних устав	Як самозбагачення	Продуктивність збагачення на 2-гу половину 1931 р. (з тис. тонн) ортофосфатних концентратів	Потреба на рік коксівного вугілля (з тис. тонн) на 1932 р.	Постачальники	
					Назви шахт і рудоуправ	Кількість радянського вугілля з тис. тонн на 1932 р.
1	Алчевська . .	Мийниця	347,0	1408,6	Краснодонськ. ш. № 1,2 Краснодонськ. ш. № 3 Артемівська № 10 . . . Кадіївська № 4 Кадіївська № 31 Кадіївська № 47 Кадіївська № 6 Кадіївська № 45,19 . . . Кадіївська № 6 Воровськ. № 4 Воровськ. № 25 Червоногвард. № 1 . . . Сорокинська № 56 . . . Калінінськ. № 1,2 . . . Брянська № 2/5 Брянська, Над-орловка № 21	127,6 21,6 33,3 72,6 75,6 24,6 42,7 43,2 42,7 127,0 55,7 98,0 24,0 144,0 208,0 268,0 1408,6
2	Брянська . . .	"	260,0	509,0	Брянська, Орловка 5/6. Брянська, Кам. 2/5 . . . Брянська, Краснополянск Брянська, Над-орловка № 21	180,0 273,0 6,0 50,0 509,0
3	Ірмінська . .	"	270,0	149,2	Першомайська, ш. Центральна Краснодонська, № 3 . .	77,0 72,2 149,2
4	Кадіївська . .	"	439,0	878,4	Кадіївська № 1 Ілліча . " № 5 " № 34 " Парком Артемів. № 8, 10, 3 . .	424,0 81,0 22,6 81,8 269,0 878,4
5	Криворізька (Брянськ. р. у.)	"	193,0	261,7	Брянська № 1-біс К . .	261,7 261,7
6	Ольхівська . .	"	200,0	327,7	Черв.-Донськ., ш. Ворошилова К. Черв.-Донськ. ш. Буденого Черв.-Донськ. № 3-біс . Сорокинська № 1,2 . .	225,0 20,0 80,0 2,7 327,7
7	Горлівськ. стар.	"	116,0	86,0	Горлівська № 1 Калінінськ., ш. Калініна	43,0 43,0 86,0
8	Горлівськ. нова.	"	665,0	1400,0	Горлівська № 8 і 8-а . . " № 9 Кадіївськ. Калінівка . . Калінінськ., Кондрат . .	905,0 350,0 45,0 100,0 1400,0
9	Риківська стар.	"	306,0	712,0	Щербинівка, № II пл. топ Риківська К. Маркса . .	252,0 460,0 712,0

№ № за чергою	Назва коксівних устат	Яка саме збагачення	Продукційність за останню 1931 р. за припущенням комелі	Потреб. на окислення руд (в тис. тонн) на 1932 р.	Постачальники	
					Назви шахт і рудоуправ.	Кількість рядового вугілля в тис. тонн на 1932 р.
10	Риківська нова	Мийниця	—	1400,0	Щербинівська. № II, п.л. топ. Риківськ. К. Маркса . . . Риківськ. „Кр. Октябрь” № 5 Риківськ. „Кр. Октябрь” № 5 Горлівська № 1 Калінінська	73,0 113,0 140,0 400,0 132,0 430,0 112,0 1400,0
11	Микитівська	„	422,0	212,0	Горлівська, ш. Марія . Калінінська Вузд., 42 .	128,0 84,0 212,0
12	Щербинівська	„	320,0	101,0	Щербинівськ, Центральн Калінінськ., Кондрат. . .	56,0 45,0 101,0
13	Олексіївська-Прохорів.	Мийниця	—	409,0	Буденівська, № 13/18 . Буденівськ., № 5 Буденівськ., № 3/10 . . Макіївськ., Н. Чайкине. Стаїнська, № 2	51,0 124,0 22,0 130,0 82,0 409,0
14	Катеринівська (Радянськ р. у.)	„	262,0	620,0	Радянськ., Шмідт „ Капітальн „ № 13 „ № 17, 17-біс	158,0 114,0 218,0 130,0 620,0
15	Макіївська, стара й нова	Мийниця	324,0	2105,2	Макіївська Софія вертик „ № 29 „ Ново-Чайкине „ Холоди. бак „ Ново-Калін. „ Капітальн. „ „ Амур „ № 28 „ Ново-Макіївськ. груз .	377,0 100,0 156,2 190,0 150,0 230,0 47,0 405,0 100,0 60,0 90,0 200,0 2105,2
16	Рутченківські	Сортув.	—	1214,0	Краснотворческ. № 31 „ № 30 „ № 19, 39 Буден. № 9, кап., № 9 біс 8 Буденівськ. № 6 К . . . Буденівськ. № 6/1 . . . Червоногвардійськ. № 1	212,0 230,0 180,0 240,0 179,5 84,8 87,7 1214,0
17	Ново-Смолян.	„	—	384,0	Стаїнськ. заводськ. . . . „ № 11 „ № 8 „ Гладківка № 2 . . . „ „ № 13 Червоногвардійськ. № 5/6	32,0 132,0 110,0 33,0 22,0 55,0 384,0

Продовж. таблиці № 2.

№ за чергою	Назва коєсп- них устат	Яка саме збагачення	Продукційне збагачення на 2-гу половину 1931 р. за примусовим ланом комісії	Потреба на ра- даний вугілля (в тис. тонн) на 1932 р.	Постачальники	
					Назви шахт і рудоуправ	Кількість радо- вого вугілля в тис. тонн на 1932 р.
18	Стадійська	Сортув.	—	439,8	Стадійськ. № 8 " № 12 " № 3 " заводськ.	102,8 63,6 44,0 229,4 439,8
19	Широківська	з 1932 р. буде відновлено	—	97,8	Буденівськ. № 13/18 " № 5 Макіївськ. Ново-Чайкине Краснодонськ. № 3-біс	21,0 27,0 30,3 19,0 97,8
20	Костянтинівськ.	Мийниця	—	111,8	Червоновг. № 5/6 " № 1,2 Радянськ. Шмідт Макіївськ. Іван	38,7 15,0 13,1 45,0 111,8
21	Краматорська	Сортув.	—	109,7	Буденівськ. 3/19 Сорокинськ. 1,2 Щербинівськ. Товста	39,0 54,7 16,0 109,7
22	Дніпропетров- ська	Майниця	—	1296,0	Щербинівськ. Артем Буденівськ. № 11/21 " № 4 Провіданс Краснодонськ. № 1, 2, 3 Калінінськ. Вузова Риківськ. Черв. Профінт Сорокинськ. № 10 Макіївськ. Чайкине	430,3 116,7 66,0 151,0 90,0 285,0 90,0 67,0 1296,0
23	Кам'янська ім. Орджонікідзе	"	—	2213,0	Першомайськ. Марія- Альберт Риківськ. Черв. Профінт Північ. Кан. уг. біл. кал. Горлівськ. 19/20 Сорокинськ. № 1, 7, 21 " № 10 Краснодонськ. № 5 Червоновг. 5/6, 2/19 Бряньськ. № 12 Макіївськ. Ново-Чайкине	272,0 274,0 310,0 175,0 372,0 81,5 100,0 560,0 48,0 20,5 2213,0
24	Керченська	Сортув.	—	634,0	Радянськ. 19/20 Стадійськ. № 11 Краснодонська 1, 2, 3 Горлівськ. ш. Марія	250,0 150,0 134,0 100,0 634,0
25	Маріупільська	"	—	302,0	Горлівська № 1 Калінінськ. Калінівка Краснодонськ. № 1, 2, 3 Щербинівськ. Центральн. Стадійська № 4	35,0 38,0 86,0 40,0 103,0 302,0

* За ухвалою комісії відновлюються мийниці.

Увага. Добуток шахт на 2-гу половину 31 р.—91,2%. В 1932 р.—88,8%; зменшення%
добутку внаслідок введення до експлуатації нових мийниць, відновлення недіючих і збіль-
шення перепускної спроможності діючих, через відно повинна підвищитись якість шахт.

Д. БАТУРОВ

За міцну торфопромисловість України

Минулого року країна рад успішно завершила побудову фундаменту соціалістичної економіки. Успішно виконується п'ятирічка за 4 роки. Виконання велетенської програми останнього року п'ятирічки, а тим самим і самої п'ятирічки за 4 роки, — буде відбуватися в умовах великого напруження енергобалансу країни. Отже, на паливному й енергетичному фронті торф, з його незчисленними запасами, як енергетичний чинник, як важливий елемент палива, має відограти справді величезну роль.

Партія і наш уряд, поставили проблему торфу на належну височінь, зосередивши навколо цієї важливої проблеми увагу робітничої класи, колгоспників та всієї нашої трудящої громадськості взагалі.

Країна наша щодо торфових масивів є в найсприятливіших умовах, посідаючи переважне місце в торфовому господарстві цілого світу. На Радянський Союз, напр., припадає 80% усіх досліджених та виявлених на цей час світових запасів торфу. Торф, безперечно, є величезне джерело енергетичних ресурсів країни. Торфові поклади, також як і лісові масиви, безперестанку рік-у-рік зростають та ширшають. Загальний наш річний приріст торфу в три—чотири рази перевищує максимальну на сьогодні потребу на паливо для цілого СРСР.

У торфовій промисловості ми маємо вже чималі досягнення. Останніх років розвиток видобутку торфу у нас іде велетенськими кроками вперед. Торф посідає тепер чільне місце в нашому народньому господарстві — в промисловості, в добуванні електроенергії, в тепло-силовому господарстві взагалі. Отже, власними силами своїми створили ми торфове господарство, що своєю технікою й могутністю посідає вже на сьогодні одне з перших місць на світі. Нашими радянськими технічними силами й засобами створено та застосовано у виробництві ряд нових способів і знарядь добувати торф.

В добуванні торфу ми вже далеко залишили довоєнний рівень. На всій території колишньої Росії видобуток торфу 1913 року становив 1.475 тисяч тонн. Торфова ж промисловість Союзу 1931 року перевищила довоєнний рівень *в шість з половиною разів*, давши $9\frac{1}{2}$ млн. тонн торфу. Програма видобутку торфу тільки по одній системі Союзторфу намічається на 1932 рік *в 14.168 тисяч тонн*; це супроти фактичного видобутку минулого року становить 50% зростання.

По Україні загальний фактичний видобуток торфу 1931 року становить 1065 тис. тонн; на поточний же 1932 рік план видобутку намічається в 1902 тис. тонн. Отже, загальний видобуток торфу по УСРР цього року має зрости на 78% проти минулого року і на 190% проти 1930 року. 1932 року торфова промисловість України перевикине свою п'ятирічку (1902 тис. тонн проти 1200 тис. тонн видобутку в 1933 році за п'ятирічним планом).

Сезон 1931 року був уже другим в умовах роботи об'єднаної торфопромисловості України. Об'єднання великих торфдорозробок (Укрторфоб'єднання) та організація нових розробок на великих торфомасивах принесли значні досягнення щодо збільшення валового торфовидобутку. Так, динаміку зростання торфодобування по Укрторфоб'єднанню за останні два роки (1931—32 р.р.) в порівнянні з 1929 роком (себто до об'єднання торфової промисловості в УТО), характеризують такі дані:

	1929 р.	1930 р.	1931 р.
Тис. тонн	108,8	295,8	564,8
% до 1929 року	—	272,0	520,0

Якщо зважити, що за директивами партії й уряду торф повинен стати одним із основних видів палива для багатьох галузей нашої промисловості, особливо ж по районах, віддалених від районів високоякісного палива (вугілля, нафта) і близько розташованих від торфдорозробок (напр., наше Правобережжя й частина Лівобережжя), та що видобуток торфу, зважаючи на це, треба якомога форсувати — зростання видобутку торфу на Україні цілком відбило цю директиву партії й уряду про посилення розвитку місцевих видів палива.

Коли ми візьмемо весь торфовидобуток по Україні за останні два роки, то наслідки будемо мати такі:

	1930 р. В тисячах тонн.	1931 р.
1. Укрторфоб'єднання	295,8	564,8
2. Окремі пром. підприємства	52,9	100,0
3. Промкооперація	302,6	400,0
Разом	651,3	1.064,8

Отже, загальне збільшення торфовидобутку по Україні 1931 року становить проти попереднього 1930 року 63,5 %. Із загального збільшення валового видобутку в 1931 році проти 1930 року в 413,5 т. тонн на долю Укрторфоб'єднання припадає 269 тис. тонн або 65,5 % усього приросту.

Проте, не зважаючи на досить таки значне збільшення валового видобутку торфу, минулого року українська торфопромисловість свого плану недовиконала аж на 38,5 % (виробнича програма на сезон 1931 р. становила по УТО 915,5 тис. тонн). Програму торфовидобутку та фактичне виконання у 1931 році ми побачимо з такої таблиці:

Способи видобутку	Вироби. програма 1931 р.	Фактичне виконання	% виконання
	В тисячах тонн		
а) Машино-формовочний	718,5	462,3	64,3
б) Фрезерний	150,0	72,5	48,3
в) Різаний	47,0	30,0	63,8
Разом	915,5	564,8	61,7

Отже, недовиконання, як бачимо, досить значне. Минулого сезону об'єднана торфова промисловість України (УТО) недодала країні величезну кількість (понад 350 тисяч тонн) торфу.

Найбільше недовиконання по торфовидобутку (51,7%) маємо по, так званому, фрезерному торфу. Розмір виконання програми видобутку по інших гатунках торфу, машино-формовочному та різаному, становить

64,8% і 63,8%. Фрезерний спосіб видобутку, що дістав свою назву від фрезеру, який розпушує поверхню торф'яника, уперше застосовано в широких розмірах лише минулого року. До того виробництво це мало напівдослідницький характер. На Україні ж фрезери взагалі з'явилися минулого сезону уперше. Фрезерний спосіб видобутку має великі переваги перед машино-формовочним завдяки значно меншій його трудомісткості, зменшенню капітальних витрат та собівартості. Видобуток фрезерного торфу по підприємствах Укрторфоб'єднання становив 1931 року 72,5 тис. тонн або 12,7% до всього видобутку. Головний споживач фрезерного торфу є Київська Районова Електростанція та ряд інших Київських підприємств. Недовиконання програми видобутку фрезерного торфу з'ясовується невідповідністю до його видобутку, непроведенням механізації цього способу видобутку тощо.

На недовиконанні виробничої програми 1931 року по торфодобуц-ках УТО загалом позначилися значні недоліки господарського керівництва в цій галузі, кепська організаційна налагодженість торфодобуц, які ще, на жаль, не мають достатніх виробничих звичок та виробленої техніки управління. На недовиконанні виробничої програми минулого сезону позначилися також знеосібка й зрівнялівка, які, особливо першої половини сезону, були характерними в роботі торфодобуц, нестаток робили та велика плінність її, низький рівень продуктивності праці, недостатнє запровадження на торфодобуцках госпрозрахунку й т. інш.

Щодо видатності праці, то вона так само не досягла намічених норм. Пересічно за минулий сезон виконання норм виробітку на торфоагрегатах складало 24.600 цеглин за одну зміну на день проти 31.800 за п'яном, що дає 77% виконання. Щоправда, виконання норм виробітку по Укрторфоб'єднанню 1931 року було найвищим по всьому Союзторфу. Наприклад, пересічна видатність праці на одного робітника на торфодобуцках на день складала по Союзторфу 1,08 тонни, по УТО — 1,25 тонни. А проте, це все ж не виправдує недостатні досягнення української торфопромисловості щодо видатності праці.

Госпрозрахунок на торфодобуцках також не пустив минулого сезону досить міцного кореня. І коли можна вже вважати за закінчений процес переведення торфодобуц на госпрозрахунок, то щодо цехів та бригад 1931 року в цьому напрямкові ще майже нічого не зроблено. Значніше й серйозніше втілення та розповсюдження цехового й бригадного госпрозрахунку на торфодобуцках УТО буде мати місце вже в сезоні цього року. Це доводить, напр., ретельна підготовка до цього, яку розпочато заздалегідь до початку сезону, досвід сезону минулого року, а також і матеріали по цеховому й бригадному госпрозрахунку, що їх розроблено стосовно до специфічних умов торфяного виробництва.

Лінією якості продукції по українській торфопромисловості теж не цілком гаразд. Тут слід відмітити підвищену вологість торфу на ряді торфодобуц при задчі його споживачам. З'ясовується це, головне, тим, що своєчасне сушіння торфу минулого сезону не було забезпечено достатньою кількістю потрібної робили, наслідком чого маємо по ряду торфодобуц підвищену вологість торфу. Окрім того, торф, розробок недосушений, підвищеної вологості торфу. Окрім того, торф, добутий в вересні минулого сезону (з метою покриття прориву сезону було продовжено проти звичайних строків) потребує досушки по весні. Усього на торфодобуцках перебуває тепер недосушеного торфу 58.000 тонн або 17,5% до загального видобутку за сезон 1931 року по всіх підприємствах української об'єднаної торфопромисловості.

З постачанням торфу споживачеві так само незадовільно. З'ясовується це тим, що для забезпечення своєчасного вивозу торфу потрібна широка механізація-транспорту й навантажних робіт. Дві з торфодобуц УТО не мають зовсім під'їзних шляхів, одна ж забезпечена цими

шляхами, алеж недостатньої перепускної спроможності. Навантажно-розвантажні роботи так само цілком не механізовано. Окрім того, треба відмітити аж надто незадовільне використання на торфопорозробках наявних під'їзних шляхів та власного тяглового обозу. Отже, в наслідок усього цього пляну вивозки торфу цілком не виконано. До середини грудня минулого року усі торфопорозробки Укрторфоб'єднання повинні були вивезти 60 % усього виробленого й заготованого торфу, вивезено ж лише 170 тонн або 40 % усієї кількості.

В царині капітального будівництва українська об'єднана торфова промисловість так само зазнала минулого року досить таки значного прориву. Наприклад, обсяг капітальних витрат за цінністним визначенням за пляном 1931 року передбачено було в сумі 7.750 тисяч крб. Фактично ж витрачено щось 5.800 тис. крб. Отже, плян капітального будівництва минулого року по УТО виконано усього на 74,8 %. Перевищено лише плян по житлобудівництву, на що витрачено 500 тис. крб. проти 290 тис. крб., що було визначено за пляном. Також плян у царині житлобудівництва виконано на 172,4 %.

Наведені вище факти недовиконання пляну видобутку торфу по окремих його елементах, як бачимо, пояснюються тим, що ми ще не добились цілковитого застосування 6 історичних вказівок тов. Сталіна — цієї єдиної основи виконання промфінпляну.

Програму видобутку торфу по Укрторфоб'єднанню на 1932 рік остаточно встановлено в 767,2 тис. тонн.

Питома вага видобутку фрезерного торфу цього року значно зростає. Так, із загальної програми в 767,2 тис. тонн на долю фрезерного торфу припадає 220 тис. тонн або 28,6 % загального видобутку проти 12,7 % 1931 року. Загальне ж збільшення видобутку по Укрторфоб'єднанню (по колу підприємств, що лишилися в його складі) цього року проти минулого становитиме:

Вироби. 1931 р.	Програма на 1932 р.	% зростання
В тисячах тонн		
423,5	767,2	181,0

Щож до загального торфовидобутку по Україні на 1932 рік, то такий становитиме:

	В тис. тонн.
1. Укрторфоб'єднання	767,2
2. Окремі промпідприємства та підприємці УТО торфопорозробки	400,0
3. Промкооперація	735,0
Разом	1.902,2

Отже, загальний торфовидобуток по УСРР зростає, як ми вже загадували вище, проти минулого року (1064,8 тис. тон) на 78 %, а проти 1930 року — аж на 190 %.

1932 року загальна площа торфовидобутку значно пошириться вводем в експлуатацію великих торфомасивів України, як Замглай, Ірдин та Деражня, продукцію яких передбачається, головне, на постачання торфу нашим цукроварням.

Організаційно-технічна підготованість до сезону 1932 року визначається такими моментами.

Підготовка болот, загальний обсяг підготовних робіт складає:

Копання канал для сушіння	205.000 м ³
Корчування лісу	48 га
Панитовка площ	707
Здіймання та вивіз очосу	134

Друга не менш важлива передумова, що забезпечує готовість до сезону — це будівництво. Загальний обсяг будівництва по забезпеченню торфорозробок бараками, їдальнями, хлібопекарнями тощо становить 110.000 м³. Але успішний хід будівництва, яке повинно бути закінчено ще до початку сезону (травень місяць), гальмується недостатнім постачанням централізованих будматеріалів. Щоб усунути цю загрозу, Укрторфоб'єднання передбачає використати місцеві будматеріали. Проте, всієї програми будівництва ще далеко не забезпечено, і на забезпечення будівництва лісоматеріалами треба звернути найсерйознішу увагу. Укрторфоб'єднанню потрібно максимально наполягти на використування місцевих матеріалів та мобілізацію внутрішніх ресурсів по цій лінії.

Щодо підготовки кадрів та організації робочої сили для торфорозробок, то набір робсили для наступного торфосезону буде провадитись виключно організованим порядком за вказівками, що їх подав у своїй історичній промові тов. Сталін. Рознарядкою Наркомпраці за Укрторфоб'єднанням закріплено ряд районів з наданням УТО права провадити в цих районах вербування робсили. Тепер торфорозробки УТО складають договори з відповідними селами та колгоспами на організоване постачання торфорозробкам потрібної робсили. Готування кваліфікованої робсили для Української торфопромисловости йде лінією курсового готування та випуску ФЗУ. Надто вузьке місце у торфовому виробництві — це інженерно-технічні сили. Потреба в кваліфікованій інженерно-технічній силі для УТО покривається аж надто незадовільно. Наприклад, при випускові в 52 чоловіка кваліфікованих фахівців-торфовиків, лишається непокрита потреба в 84 інженерно-технічних робітника.

Наступний торфосезон повинен пройти під знаком рішучого втілення в торфове виробництво вказівок тов. Сталіна. Складання колдоговору на сезон 1932 року повинно пройти під знаком ліквідації зрівнялівки в зарплатні. Вводиться спеціальний фонд прогресивно-преміяльної оплати. Знеосібка також ліквідується через закріплення певних бригад по ремонту машин, а так само і за самими машинами вже під час вербування робсили.

Щодо капітальних витрат, то загальна сума цих витрат по об'єднаних українській торфопромисловості на 1932 рік становить майже 4.000 тис крбованців, з них:

а) На забезпечення торфовидобутку 1932 року	3.256	тис. крб.
б) На дослідження торфопондів.	450	" "
в) На будівництво по готуванню кадрів.	100	" "
г) На раціоналізаторські роботи.	100	" "
д) На інші витрати.	50	" "
Разом.	3.956	тис. крб.

Отже, витрати, що їх призначено на забезпечення торфовидобутку поточного року, в основному забезпечують всі потреби, окрім транспортного будівництва. На транспортне ж будівництво відпущено окремо 1.100 тис. крб. Це дасть можливість механізувати вивозку та навантажнорозвантажні роботи на найважливіших торфорозробках. Поряд цього, не забезпечено фінансуванням будівництво під'їзних шляхів на Ірдинській торфорозробці. Отже, перед Укрторфоб'єднанням стоїть завдання винайти для цього важливого будівництва потрібні кошти у себе шляхом мобілізації й використання власних внутрішніх ресурсів, або притягти для цього кошти споживачів (головне, цукроварень).

Перед українською торфовою промисловістю наступного 1933 р. стоїть надто важливе завдання: збільшити торфовидобуток на нових торфомасивах, що їх вводиться в експлуатацію цього року, до меж

виробничої можливості, що повинно дати збільшення торфовидобутку щось на 600—700 тис. тонн та пустити в експлуатацію 1—2 нові машини з програмою в 100—200 тис. тонн. З особливою гостротою висувається проблема Замглая — цього найбільшого на Україні торфового масиву.

Замглай віддалений від пунктів великого споживання (знаходиться поблизу Чернігова). Тому значний і всебічний розвиток цього могутнього масиву можливий лише при обов'язковій умові збудови на болоті електростанції, або ж заводу торфових брикетів. Це приводить нас до енергоозброєння самої торфопромисловості, до електрифікації торфопрозонок. Цілком істотною і невід'ємною часткою загального поширення торфового виробництва на Україні є також спорудження торфобрикетного заводу на Замглаї. Торфовий брикет являє з себе, так би мовити, ушляхетнений торфовий продукт у вигляді міцних, стислих кусків-брикетів, однорідних своїми тепловими властивостями та однакових своїми розмірами. Тепловидатність (ефективність) його, приміром, вища на 50% за кусковий торф, а вогкість у 2 рази менша. Лябораторні дослідження довели цілковиту придатність українського торфу для брикетування. Отже, доконче потрібно рішуче поставити питання про спорудження брикетного заводу на Україні. Брикет є незамінне паливо в побутовому споживанні, тим паче, що його стислість робить значно приступнішим транспортування цього торфу.

В частині якісних показників перед нашою торфопромисловістю поточного року стоять такі завдання: зменшення собівартості на 12%, збільшення видатності праці на 45,3%, поліпшення якості продукції.

В наслідок недовиконання виробничої програми 1931 р. Укрторфоб'єднання також не виконало минулого сезону і заданого зменшення собівартості. На поточний рік зниження собівартості намічено за планом УТО в 12% проти фактичної собівартості 1931 року. Зниження собівартості цього року базується, головне, на підвищенні використання устаткування, на раціональнішому використанні машин і поширенні механізації, на підвищенні видатності праці та зменшенні накладних видатків.

Запроектоване збільшення видатності праці на 45,3% по УТО здійснюється, насамперед, збільшенням питомої ваги механізованого видобутку торфу (фрезерного), забезпеченням намічених норм виробітку, своєчасним і повним інструктуванням бригад, своєчасним плановим ремонтом та зменшенням простой, а також зменшенням і спрощенням процесів сушіння торфу.

Щодо якості торфової продукції, то поліпшення такої в першу чергу повинно бути забезпечено поліпшенням і раціоналізацією сушіння торфу.

Отже, план видобутку торфу по Україні на 1932 рік намічено в досить значних розмірах. Перед українською торфопромисловістю поточного року стоять надто важливі й відповідальні завдання. Обов'язковою й неодмінною передумовою виконання програми видобутку торфу наступного сезону є здійснення шести історичних вказівок тов. Сталіна, більшовицьке виправлення й усунення з практики роботи торфодобувальних хиб і недолугостей, що мали місце в сезоні минулого року та які гальмували цілковите виконання планів торфодобування. В той дуже короткий час, що лишився до початку торфосезону з справжньо-більшовицьким завзяттям і настирливістю повинно бути вирішено усі завдання, що стоять перед торфовиробництвом і закінчено усі підготовчі роботи, від яких залежить виконання плану торфовидобутку наступного сезону.

Першорядним і найвідповідальнішим завданням для торфопромисловості є організований набір робочої сили для торфодобувальних та ліквідація зрівнялівки в зарплаті й знеособки на основі вказівок т. Сталіна,

максимальне охоплення робітників необмеженою відрядністю та рішучіше застосування на торфозаробках прогресивно-преміальної системи оплати праці, а також належна організація праці, піднесення трудової дисципліни, підвищення кваліфікації торфробітників, могутнього розгортання соцзмагання. В бойову готовість мусить бути також приведено механічне устаткування, а також, беручи до уваги досвід минулого торфосезону, зліквідована знеосібка цього устаткування. Бригади слюсарів, що ремонтують устаткування, повинні бути закріплені за агрегатами на весь сезон торфодобування. Також треба всі машини завчасно забезпечити потрібної кількості й якості запасними частинами, рейками для пересувки тощо. Всі машини до початку торфосезону мусять бути виробувані з погляду виробничої придатності їх. Цього торфосезону всі дільниці (цехи), а також і бригади повинні бути завчасно переведені на госпрозрахунок. Конче треба суворо додержуватись госпрозрахунку, домогтись збільшення відповідальності за ощадливе витрачання карбованця, а так само і зменшення собівартості, що намічено за планом, та підвищення якості торфу.

Вирішного значення для торфового виробництва набирає механізація та втілення в торфовиробництво найновішої сучасної техніки. Бож, безперечно, подальший розвиток нашої торфової промисловості, скорочення потреби в робочій силі, полегшення надто тяжкої праці робітника-торфовика, підвищення продукційності праці й зниження собівартості в торфовому виробництві — можливо здійснити тільки за умов найширшого розвитку і застосування в нашій країні механізації торфовидобутку, сушіння, збирання, транспортування торфу та проведення підготовчих бо-лотних робіт.

Невід'ємною часткою всієї роботи щодо більшовицької зустрічі торфосезону цього року є також своєчасне й цілковите виконання від ряду наших заводів замовлень на устаткування для торфової промисловості. Цілком зайве говорити про виключну, вирішну значимість для торфовиробництва виконання від заводів, де розміщено замовлення на нове устаткування для нашого торфовиробництва, своїх зобов'язань у встановлені строки. Практика сезону минулого року про це красномовно свідчить. Отже, всі заводи ці повинні докласти всіх своїх зусиль і хоч би що виконати свої зобов'язання щодо виготовлення потрібного устаткування, машин, деталей, інструментів тощо для торфопромисловості. Ці бо зобов'язання є зобов'язання не тільки перед торфовою промисловістю, а й перед усією нашою країною, перед соціалістичним будівництвом. Більшовицьке, вчасне й цілковите виконання замовлень цих є одна з вирішних передумов зміцнення енергобазису країни будованого соціалізму. Особливо ж доречно потрібне своєчасне виконання відповідними заводами замовлень на фрезерні барабани, на сушильні й ворухильні машини. На прикладі того, як під час сезону торфодобування підприємства — споживачі торфу провадили масові суботники по збиранню торфу, мусить бути тепер подана допомога щодо своєчасного закінчення ремонту й виготовлення машин, щодо виконання у встановлені строки замовлень взагалі, а також і забезпечення якості вироблюваного устаткування.

Торф, за правом, посідає важливе місце не лише в створенні і в зміцненні паливних ресурсів. Торф, як відомо, посідає й не менш важливе місце і в розвиткові енергетичних ресурсів. Проблема розвитку енергетичних сил нашої країни згрунтована, передусім, на електрифікації. Отже, коли провідна роля у завершенні технічної реконструкції належить радянському машинобудівництву, то „найважливішим елементом технічної реконструкції народного господарства є створення найновішої енергетичної бази, згрунтованої на найширшій електрифікації промисловості й транспорту, та поступове втілення електроенергії в сільське госпо-

дарство, з використанням великих ресурсів водяної енергії, кам'яновугільних покладів основних та місцевих басейнів, місцевих видів палива (торф, лупаки)*. *Отже торф повинен стати не лише одним із основних видів промислового і побутового палива, а й важливим чинником у створенні й зміцненні енергетичної бази будованого соціалізму.*

За правильною якнайширшої постановки добування та раціонального використання торф, як важлива й досі мало використана відміна енергії, може стати могутнім чинником у збільшенні паливних та енергетичних ресурсів нашої країни. Величезні торфові багатства поступово вже стають могутнім джерелом у зміцненні енергетичної бази народнього господарства СРСР. Особливо ж успішно торф може бути використаний для сільсько-господарської електрифікації та в справі електрифікації наших залізниць. Торф, наприклад, є основна енергетична база нашого Правобережжя.

Отже, зважаючи на ту величезну вагу для енергетичного й паливного господарства нашої країни, що мають розвиток і поширення добування місцевих видів палива, особливо ж торфу, — треба справу добування торфу, розвиток нашої торфової промисловості поставити на міцні більшовицькі рейки. Торфову промисловість нашу, як важливішу, відповідальнішу й дуже потрібну галузь, треба висунути на одне з перших місць в нашому народньому господарстві. У всій тій великій, надто важливій роботі, що випадає саме тепер на долю торфової промисловості, на допомогу їй (себто торфовій промисловості) повинна прийти уся наша пролетарська, а також колгоспна громадськість і в першу чергу ті підприємства, що виготовляють устаткування для цієї промисловості, та ті, що є споживачі торфу.

Насамперед всіма засобами й зусиллями нашими повинно бути забезпечено бойове, справді-більшовицьке виконання програми добування торфу, наміченої від партії й нашого уряду на поточний вивершувальний рік першої соціалістичної п'ятирічки. Обов'язковою й неодмінною передумовою виконання програми торфовидобутку цього року є справжнє, бойове здійснення шести історичних вказівок тов. Сталіна, а також виправлення й усунення на ділі всіх тих хиб та недоладностей, що були в практиці торфодобування минулого року.

* Резолюція XVII партконференції „Директиви до складання другого п'ятирічного плану”

ПО ОБЛАСТЯХ І РАЙОНАХ

А. КІЧАЄВ

Основні завдання Ворошилівського району на 1932 р.

Робітнича кляса Радянського Союзу під проводом Комуністичної Партії на чолі з т. Сталіном і на основі проведення ленінської лінії, досягла рішучих успіхів в справі індустріалізації країни й колективізації сільського господарства.

Ворошилівський район, що з'являється одною з найважливіших дільниць боротьби за метал, вугіль і кокс, багато сприяв виконанню тих завдань, що їх поставила в цій галузі Партія й Радянська влада.

Продукція промисловости району в 1931 році досягла 70,5 млн. крб., збільшившись проти 1930 року на 14 млн. крб. або на 25%.

Виробництво металу збільшилось на 17%, видобуток вугілля на 31% і випуск коксу на 35%.

Сільське господарство корінним чином реконструювалось і зараз основним виробником з'являються радгоспи й колгоспи, основною продукцією — городина, молоко й м'ясо.

Поруч із зростом промисловости й реконструкцією сільського господарства, значно покращали матеріально-побутові умови робітничої людуности й культурне обслуговування її.

Переведено значне житлове будівництво, приєднання до всесільського водогону, перехід на електроенергію Штерівської електровні, побудовано й здано в експлуатацію дві фабрики-кухні, розгорнуто мережу ясел і дитячих садків та будувється велика лікарня.

В 1932 році в галузі промисловости району ставляться ще більш великі завдання.

Перш за все перед районом стоїть завдання забезпечити виконання директиви партії щодо поширення виробництва металу.

Конкретно це визначає збільшити накреслену на 1932 рік програму реконструкції заводу з загальною сумою капітадовкладань понад 50 млн. крб. (будівництво двох нових домен, трьох мартенів, великої електровні, тощо) й збільшити випуск чавуну з 324 до 540 тис. тонн (на 66,6%), криці з 167,8 до 185,7 тис. тонн (на 10%), і вальцювання з 171,2 до 224,3 тис. тонн. (на 31,2%).

Друге завдання — закінчити проходку розпочатої в 1930 році шахти XII роковини, форсувати нове шахтне будівництво та на базі рішучого здійснення системи Карташова, Лібгардта й інших винахідників соціалістичного Донбасу та максимального розвитку нових соціалістичних форм праці, збільшити в 1932 році видобуток вугілля з 1.483,5 до 2.250 тис. тонн, або на 53%.

Третє завдання — це пуск коксових батарей другої черги й збільшення випуску коксу з 550 до 980 тис. тонн, або на 78%.

Це три основні завдання, що поруч із виконанням якісних показників повинні забезпечити здійснення п'ятирічки за 4 роки на нашій дільниці.

І, нарешті, четверте завдання в галузі промисловості — це широке розгортання на базі корисних копалин і покладів металургійної промисловості, виробництво будматеріалів, потрібних для здійснення промислового будівництва, будівництва житла й культурносоціальних установ.

Сільське господарство району, поруч із закріпленням успіхів колективізації й подальшим усуспільненням елементів сільсько-господарчого виробництва, повинно дати низку рішучих зрушень в галузі механізації й технічно-економічної реконструкції.

Загальний обсяг продукції району, в наслідок переведення реконструкції нового будівництва, збільшується з 76.471 тис. до 126.176 тис. крб., або на 65%, при такому зростанні по окремих галузях:

ГАЛУЗІ	В тисячах карбопацій			В % до 1930 р.	
	1930	1931	1932	1931	1932
Промисловість.					
Металургія	31.150	36.480	56.897	117	183
Вугіль	11.806	15.455	23.850	131	203
Кокс та хемія	10.122	13.648	26.375	134	260
Будматеріали	1.200	1.600	5.400	133	450
Інша	2.100	3.290	4.210	157	200
Разом	59.543	76.471	126.176	129	214
Сільське господарство . . .	3.165	5.998	9.434	190	297
Всього	59.543	76.471	126.176	129	214

Величезна виробнича програма й завдання, що їх ставить 1932 р. в галузі якісних показників (зниження собівартості, поліпшення якості продукції, підвищення продуктивності праці) вимагає рішучої перебудови, роботи рад в напрямку підпорядкування їй на всіх ділянках і в усіх ланках основній ідеї — боротьбі за виконання промфінплану й плану нового будівництва.

Серед того комплексу питань, що повинні стати за бойову програму дій в роботі рад щодо здійснення цього настановлення — значне місце посідають питання рішучого поліпшення матеріально-побутового й соціально-культурного обслуговування робітничої людності.

Вище вже згадувалось, що в цій галузі Ворошилівський район має деякі зрушення. Але не зважаючи на це, треба констатувати, що міське господарство Ворошилівщини відстало надзвичайно.

Отже, коли казати про рішучі зрушення в галузі підвищення матеріального й культурного рівня робітничого населення, це визначає, насамперед, казати про розгорнуте будівництво житла, комунальних підприємств і приміщень для культурно-соціальних установ.

І. Житлове господарство

В умовах промислового Ворошилівського району, що, з одного боку має реальні перспективи для подальшого зростання промисловості, а з другого — надзвичайно низький рівень комунального господарства, питання розвитку й реконструкції останнього набувають особливої ваги особливого значення.

Програму житлового будівництва на 1932 рік визначається двома факторами.

Поперше — значним зростом людності й подруге — завданням поліпшити житлові умови пролетаріату.

За попередніми підрахунками перспективи зростання міської людності на 1932 рік визначають такі цифри:

	1931 рік	1932 рік	% зростання
м. Ворошилівське	42.000	70.000	56
Решта місцевостей	57.000	65.000	14
Разом	99.000	135.000	35

Із загальної суми приросту населення 15.000 припадає на приріст по провідних галузях промисловості, решта — на інші галузі й робітників-будівельників. Щоб забезпечити житлом лише приріст населення, що проходить за рахунок провідних галузей промисловості, буде потрібно збудувати житло-площі в розмірі 75.000 кв. м.

Щодо другого фактору — здійснення настановлення про поліпшення житлових умов пролетаріату — то тут також приходится обмежуватись лише робітниками провідних галузей і при тому тільки тими, що мешкають в усупільненому житлофонді.

Можливий для цієї мети обсяг будівництва для 1932 року визначається в 45.000 кв.м., що надасть змогу підвищити на 25% розмір житла для 15.000 робітничих родин.

Таким чином, програма житлового будівництва, яку треба вважати за мінімальну, визначається в 120.000 кв. метрів загальною вартістю 12.000 тис. крб.

Виходячи з зацікавленості окремих підприємств, орієнтовний розподіл фінансування цього будівництва такий:

Об'єднання „Вугіль“	4.500 тис. крб.
„ „ „Сталь“	3.500 „ „
„ „ „Союзкокс“	1.500 „ „
Промисловість будматеріалів	1.000 „ „
Житлова кооперація	1.500 „ „
Інші	500 „ „
Разом	12.000 „ „

Житлове будівництво 1932 року повинно переводитись з розрахунком максимального поширення усупільненого обслуговування побуту.

II. Комунальне господарство

Водогін. Водопостачання населення району до останнього часу переводилось із примітивних споруджень. Якість води була надзвичайно низька, при чому пересічно душеве споживання її не перевищувало 1 відра, знижуючись в літні місяці до 0,5 відра.

Приєднання в 1931 році до Вседонецького водогону значно змінює картину й дає змогу не тільки постачати населенню доброякісну воду, але й збільшити добове споживання її до 3 відер на душу.

За планом робіт другої черги в 1932 році потрібно прокласти 14 км. водогінної мережі й відповідної кількості домових прилучень, із загальною сумою вкладань 290 тис. крб.

Електрифікація. До останнього часу електропостачання населення переводилось з невеликої комунальної електровні й заводської станції. В 1931 році місто перейшло на енергію Штерівської електровні, для чого було переведено спорудження 8 комунальних кіосків з потужністю їхніх генераторів 650 квт.

План 1932 року передбачає додаткове вкладання в електрифікацію 275 тис. крб., що дасть змогу побудувати підстанцію, довести кількість кіосків до 12 й збільшити відпуск електроенергії до 1000 тис. квт.

Лазні й пральні. До 1931 р. комунальних лазень в районі не було й обслуговували населення заводська та технічні лазні.

В другій половині 1931 року було здано в експлуатацію комунальну лазню в м. Ворошилівському з перепускною спроможністю 80 ч. за годину.

В 1932 році накреслено закінчити будівництво комбінату лазні-пральні вартістю 500 тис. крб. і побудувати 2 комунальні лазні у вугільних селищах вартістю 150 тис. крб.

Транспорт і зв'язок. Надзвичайна напруженість з житлоплощею в місті й у вугільних селищах примушує значну кількість робітників мешкати в околишніх селищах.

Зважаючи на це й урахувуючи тяжіння окремих сіл до підприємств, в 1932 році потрібно організувати автобусне сполучення по ряду маршрутів. Накреслено організувати 8 маршрутів із загальною кількістю 20 автобусів. Потрібна на цю мету сума затрат становить 120 тис. крб., плюс 100 тис. крб. на будівництво гаража.

З накреслених маршрутів організувати автобусне сполучення можливо зараз лише по лінії Михайлівка—Ворошилівськ, Ворошилівськ—Паркомунна й вокзал—місто, тобто по лініях, де існують шосейні шляхи. По решті ж маршрутів потрібно насамперед забрукувати та впорядкувати шляхи.

Впорядкування. З питань зовнішнього впорядкування треба насамперед зупинитись на впорядкуванні вулиць і майданів міста.

Виходячи з задоволення наймінімальніших потреб, в 1932 р. необхідно перевести забруковку вулиць на протязі 10 км. і прокладку тротуарів на протязі 2 км. з загальною сумою капіталовкладань на цю мету 750 тис. крб.

Друге питання в галузі впорядкування,— це обзеленення міста й вугільних селищ. Специфічні особливості Ворошилівського району, зокрема наявність хемічної, металургійної й вугільної промисловості, вимагають приступити до дотермінового здійснення „зеленої п'ятирічки“ і як мінімальну програму в цій галузі встановити засадження площі в 68 га.

Загальний розмір вкладань в житлове й комунальне господарство виносить 17.140 тис. крб.

III. Робітниче постачання

В галузі робітничого постачання, як один з головних заходів, треба відзначити корінну перебудову сільського господарства району в напрямку пристосування його до обслуговування потреб робітничої людності в городині, молоді й частково в м'ясі.

План 1932 р. ставить таку виробничу програму (в центнерах):

	1931 рік	1932 рік	% зростання
Овочі	165.800	347.000	110
Молоко	67.560	94.770	40
М'ясо-сало	4.180	6.370	53

Відповідно до цих основних виробничих завдань перебудовується решту галузів сільського господарства—зменшується продовольчі культури (які доцільніше завозити з інших районів) і збільшується виробництво кормових культур—бази для розвитку тваринництва.

За перестіжкою українськими запроектуваннями, що обґрунтовані на значному збільшенні продовольчих і промтоварних ресурсів, в 1932 р. передбачається збільшення фізичного обсягу постачання робітникам на 16,7%.

Завіс регульованих Наркомпостачанням товарів проектується збільшити на 36,3%. Поруч із цим поліпшення матеріального стану пролетаріату буде досягнуто розгортанням громадського харчування при одночасному поліпшенні якості страв.

Стан мережі громадського харчування для 1 кварталу 1932 року характеризується такими цифрами:

Групи населення	Переписна здатність на добу	О х о п л е н н я					
		4 страви		1-2 страви		Разом	
		Кількість	% %	Кількість	% %	Кількість	% %
Металісти	37.900	3,0	12	13,0	56	16,9	68
Гірники	35.500	3,0	12	12,7	51	15,3	63
Хеміки	7.000	0,6	12	2,5	50	3,1	62
Інші	26.500	3,0	7	8,1	19	11,1	26
Разом . .	106.900	9,6	10	37,2	38	46,8	47

На кінець року передбачається довести охоплення до таких розмірів:

Групи населення	4 страви		1-2 страви		Разом	
	Кількість	% %	Кількість	% %	Кількість	% %
Металісти	9,0	36	12,5	50	21,5	86
Гірники	9,0	36	12,5	20	21,5	86
Хеміки	1,8	36	2,5	50	4,3	86
Інші	6,0	14	8,1	18	14,1	32
Разом	25,8	29	35,6	36	61,4	65

Для реалізації цієї програми потрібно збудувати 13 їдалень з добовою переписною здатністю 65.000 страв, із затратною на цю мету 1.300 тис. крб.

В галузі хлібопечення в 1932 році потрібно поширити завод в м. Ворошилівському й побудувати другий хлібозавод з добовим виробництвом 60 тонн.

Розмір вкладань у хлібопечення визначається в 500 тис. крб, з яких 400 тис. на нове будівництво й 100 тис. крб. на реконструкцію заводу, що існує.

І нарешті, останній захід в галузі обслуговування побуту робітників — це організація в достатніх розмірах лагодження й шиття одягу та взуття. На організацію відповідних кустарно-промислових комбінатів накреслюється вкладання в розмірі 200 тис. крб.

IV. Народня освіта

Не менші завдання, ніж у виробництві, ставиться в 1932 році і в галузі культури, при чому тут головну увагу мусить бути зосереджено на якісних показниках.

Якщо зараз, попередні підсумки 1931 р. дозволяють казати, що в частині кількісних показників район досяг значних успіхів (повне охоплення

навчанням дітей шкільного віку, значні розміри матеріальної допомоги учням, політехнізація шкіл тощо), то в частині якості навчання сучасний етап вимагає значного покращання.

Радикальне розв'язання завдання підвищити успішність полягає перш за все в поширенні установ дошкільного виховання.

В цій галузі в 1932 р. мусить бути здійснено такий план заходів:

Групи населення	1931 рік			1932 рік		
	Кількість дошкільнят	Охоплено	% в %	Кількість дошкільнят	Охоплено	% в %
Металісти	1250	380	30	1500	1500	100
Гірники	1250	450	36	1900	1900	100
Хеміки	250	30	12	280	280	100
Інші	2200	65	3	2500	1200	48
Разом	4950	925	19	6180	4880	79

Для здійснення цієї програми буде потрібно, поруч з розгортанням майданчиків дошкільних груп, перевести будівництво дитячих садків для металістів на 270 дітей, хеміків—на 90, вугільників—на 440 й інших на 210, з загальною сумою вкладань 600 тис. крб.

Другим чинником, що обумовлює низьку якість навчання є незадовільний стан шкільних приміщень.

Отже, в 1932 р. конче потрібно збудувати шкільні приміщення для 4 семирічок з затратою на цю мету 1.400 тис. крб.

В галузі політичної освіти, як мінімальна вимога, ставиться будівництво кіно-театру, клубу для хеміків, клубу для гірників і вкладання в бібліотечну справу 100 тис. крб.

Загальний розмір вкладань по лінії народної освіти, не враховуючи затрат по лінії підготовки кадрів, накреслено в 2950 тис. крб.

V. Охорона здоров'я

Високі темпи розвитку промисловості при значному втягненні до виробництва жінок вимагають, поперше, поширення й реконструкції медично-санітарних установ і утворення таких побутових умов, коли жінка дійсно змогла б взяти участь у виробництві.

Отже ж, основні настановлення для 1932 р. в галузі охорони здоров'я визначають такі завдання:

1. Поліпшення медично-санітарного обслуговування в провідних галузях промисловості.

2. Поступовий перехід на систему єдиного диспансера, щоб забезпечити пляновий і класовий характер обслуговування.

3. Поширення мережі установ, які забезпечували б можливість подальшого втягнення жінки-робітниці до виробництва.

Реалізація цих настановлень вимагає перш за все рішучих зрушень в галузі будівництва приміщень для лікування, профілактичних і санітарних установ, без цього бо ні про яку реорганізацію обслуговування не може бути й мови.

За завдання в 1932 році ми ставимо довести розмір задоволення населення шпиталізацією до 80% при одночасному поліпшенні якості роботи. Друга не менш важлива дільниця медично-санітарного обслуго-

вання — це позалікарняна допомога. На 1932 рік намічається значне поширення обслуговування диспансером, консультаціями, лікдопомогою вдома, амбулаторіями тощо.

В галузі заходів, що забезпечували б подальше втягнення жінки-робітниці до виробництва, плян 1932 року передбачає значне поширення мережі ясел. В 1931 році з загальної кількості дітей ясельного віку в робітниць охоплено 470 чол. або 60%. В 1932 році ставиться за завдання довести охоплення дітей робітниць провідних галузей промисловости до 100% й інших до 50%.

VI. Плянвання будівництва й будівництво нового міста Ворошилівського

Загальну суму вкладань в комунально-побутове й культурно-соціально-будівництво накреслено в 24.280 тис. крб., а разом із вкладаннями в шляхове будівництво й зв'язок — в 25.420 тис. крб.

Завдання найефективніше використати ту величезну суму коштів, що її накреслено вкласти в 1932 р., вимагає перш за все рішучого відмовлення від розпорощеного й хуторського будівництва.

В галузі житлового будівництва утворилась в корені невірна практика — ігнорувати потреби плянувати вугільні й заводські селища. Наслідком цього десятки мільйонів карбованців розпорощувалося по дрібних шахтах, не даючи кінець-кінцем якого-будь значного ефекту в справі утворення культурних умов життя.

Проте, продумана концентрація цих коштів та ув'язання житлового будівництва з будівництвом шляхів дали б змогу забезпечити робітникам не тільки житлоплощу, але й потрібні комунально-побутові й культурно-соціальні послуги.

Яскравий приклад цього є Ворошилівський район.

В теперішній час значна маса робітничого населення мешкає за 5—6 км. від своїх підприємств, а тим часом віддаленість найбільших шахт від нового соціалістичного міста багато менша (майбутня велика шахта XII роковин — 1,25 км., ш. Паркомун — 2,5 км. і. т. д.).

Отже, цілком зрозуміло, що буде доцільніше об'єднати всі кошти на розгорнуте будівництво соціміста, залишивши лише потрібну суму на будівництво по найбільш віддалених шахтах і впорядкування старого міста.

На будівництво в новому місті буде витрачено 20.000 тис. крб. або 83,3 % загальної суми вкладань.

Найближчим завданням по затвердженню накреслених запроектувань буде розробка плянів будівництва окремих кварталів соціміста з повним ув'язанням у цих плянах всіх заходів до обслуговування комунально-побутових і культурно-соціальних потреб робітників.

Будівництво нового міста треба ув'язати з виконанням промфінплану, накресливши першочергове заселення кварталів соціміста робітниками тих цехів і шахт, що виконують свої виробничі завдання.

VII. Виробництво будматеріалів

Повне виконання накресленого пляну робіт і зниження собівартости будівництва вимагає своєчасного розгортання підготовчих робіт і максимального використання місцевих будматеріалів.

Червневий пленум ЦК, відзначивши недостатнє використання місцевих і нових будматеріалів, зобов'язав партійні організації й ради: „Всебічно розгорнути понад встановленим пляном виробництво місцевих і нових будматеріалів... добування каміння, піску й іншого найпростішого устаткування й особливо заміни дефіцитного устаткування, наприклад, чавунних рур... керамічними...“

Ворошилівський район, з його величезними покладами корисних копалин і значними покладками металургійної промисловості, придатними на виробництво будматеріалів, з одного боку, й великим попитом на матеріали в зв'язку з роботами коло реконструкції заводу й значним комунально-побутовим і культурно-соціальним будівництвом — з другого, має всі підстави й повинен у повному обсязі виконати це завдання й не тільки забезпечити будматеріалами власнорайонове будівництво, але й стати за постачальника іншим будівництвом країни.

Особливо великі перспективи для виробництва нових будматеріалів на базі покладів металургійної промисловості.

Мінімальні розміри доменного жужеля, що можливо одержати для виробництва будматеріалів, визначено на 1932 р. в 132 тис. тонн і на 1933 р. в 300 тис. тонн. Крім доменного жужеля, в районі заводу є отвали паровичного жужеля в кількості 800 — 1000 тис. тонн, з щорічним поповненням в розмірі 40—50 тис. тонн. Нарешті, третій вид покладів металургійної промисловості, придатний на виробництво будматеріалів, є газовий пил, кількість його, що можливо буде діставати, визначається в 20—30 тис. тонн щорічно.

Ще більші ресурси для розгортання промисловості будматеріалів знаходяться в надрах району.

Величезні поклади будівельного каміння з виробничою міцністю до 1000 тис. тонн на рік, високоякісні вапняки, родовища звичайної й вогнетривалої глини, піску й інші корисні копалини до останнього часу або зовсім не використовувалося, або використовувалося в надзвичайно незначних розмірах.

В 1932 році, коли будівельна програма досягає особливо значних розмірів, такому відношенню до використання місцевих матеріалів треба покласти край і вже зараз розгорнути роботу на організацію виробництва будматеріалів.

Особливу увагу потрібно зосередити на використанні покладів металургійної промисловості.

Це питання набирає особливої ваги як тому, що вживання жужеля дозволяє пом'якшити дефіцит в будматеріалах, так і тому, що використання його дає надзвичайно великий економічний ефект.

Легка вага, утончення стін і можливість одержати матеріали поблизу будівництва дозволяє досягти зниження вартості будівництва на 13 %.

Але цим не вичерпуються перспективи в справі використання жужеля. Будівництво будівель з великих масивів, що провадить тепер Науково-дослідний інститут держспоруджень, дає змогу зменшити потребу в робітничій силі на 80 %.

Якщо при звичайнім муруванні потрібно на 1 кв. м. 0,467 людиноднів, то при складанні з бльокомасивів потрібно лише 0,1, тобто на 78,5 % менше.

Отже, виходячи з цього в 1932 році треба відмовитись від заводу будь-яких матеріалів, що їх можна виготовити в районі, і як мінімальне завдання встановити таку програму виробництва.

Шлако-бетонного каміння (перечисляючи на цеглу) 40.000.000 шт., шлакової цегли 19.000.000 шт., червоної цегли 12.000.000 шт., шлакової черепиці 1.000.000 шт., шлако-портланд-цементу 220.000 бочок, будкаміння 295.000 м³, вапна 195.000 т., глини 35.000 т., піску 145.000 тис. тонн.

Щоб виконати цю програму виробництва, плян 1932 р. передбачає здійснення таких заходів:

1. Будівництво великого механізованого заводу шлако-бетонного каміння й при ньому організацію цеха для виробництва шлако-портланд-цементу. Орієнтовну вартість цього будівництва визначено в 2.000 тис. руб.

Будівництво має провести Союзстандартжитлобуд, як основна буд-організація району.

2. Поширення й реконструкція заводів шлакової й червоної цегли, механізація Бугаївських і Слов'яносербських кар'єрів, поширення тих, що є, вапнярень та організація виробництва шлакової цегли.

Загальний розмір вкладань у ці підприємства визначено в 1700 тис. крб., з них 1200 тис. крб. має бути вкладено лінією будорганізації, а решта 500 тис. крб. — лінією держпромисловости й куспромкооперації.

Крім цього виробництва, в 1932 році накреслено організувати виробництво керамічних рур і устаткування для комунального господарства.

Виконання цього величезного плану робіт повинно проходити, ґрунтуючись на запровадженні в життя 6 історичних вказівок тов. Сталіна, в непримиренній боротьбі з проявами правого й „лівого“ опортунізму, з спробами, посиляючись на труднощі, ревізувати планові накреслення.

Головну роль у здійсненні накреслених заходів мусять відігравати міська й селищні ради, які повинні з установ, що керують власне місцевим господарством, перетворитись на організації, що через своїх депутатів здійснюють постійний догляд і керівництво по всіх галузях комунально-побутового обслуговування працюючих і тим самим зробити ради та їх секції центрами „ділового розв'язання питань на ґрунті сотень і тисяч зауважень та пропозицій виборців“.

Проти вилазки класового ворога

У боротьбі за правильні ідеологічні настановлення в питаннях теорії та практики соціалістичного будівництва — питання, пов'язані з раціоналізацією харчування відіграють надто важливу роль. Тому, особливо після історичної постанови ЦК ВКП(б) від 19-III про поліпшення громадського харчування, треба з виключною пильністю ставитись до праць, що прагнуть дати наукові підвалини для плянових органів.

Стаття д-ра Каплана Л. Д. — „Проблеми раціоналізації харчування“ в такому провідному органі, як „Господарство України“ (№ 1—2 1931 р.) знайшла уже собі належну оцінку в статті „Обурлива меншовицька вихватка“ — „Харківський Пролетар“ — і в опублікованій 4-го березня постанові партколегії ЦКК КП(б)У. Інститут харчування, переглядаючи під поглядом листа т. Сталіна в журналі „Пролетарская Революция“ літературну продукцію в справах харчування, розглянув 23-го лютого у своєму методологічному кабінеті і цю „проблемну“ статтю.

Статтю д-ра Каплана не можна інакше кваліфікувати як контрреволюційну спробу „науковими“ доводами загальмувати розвиток нашої харчосмакової промисловості.

На якій же підставі д-р Каплан вважає, що „треба побажати, щоб накреслення ВРНГ в цій частині (розвиток харчової, зокрема консервної промисловості — В.С.Ф.) не здійснився“?

На підставі яких же піклувань про здоров'я трудящих д-р Каплан не хоче виконання виробничого пляну в 1.650 млн. банок консервів в 1932 р. і в 2.400 млн. банок консервів в 1933 р. замість довоєнного виробу у 80 млн. банок харчових, а не закускових консервів, і забезпечення людності консервами вважає за „шкідництво на фронті охорони здоров'я“?

Усі заперечення д-ра Каплана зводяться до того, що він боїться позбавити споживача консервів вітамінів та солей. Щоб довести свою правоту (див. стор. 51), він лякає читача таблицею Верга, де показано яку кількість споживних речовин ніби втрачають овочі, коли їх варити. Та не згадав тільки одного д-ра Каплан, а саме, що це справедливо тільки в тім разі, коли овочі варити у великій кількості води і воду ту виливати геть. З вітамінами, на думку д-ра Каплана, справа, ще гірша: коли котрі вітаміни і вціліли, то вони знищуються подальшою стерилізацією консервів. Та чи справді ж це так страшно на ділі? Чи гине ж протицинготний вітамін при виготовленні консервів?

Таке твердження пов'язане з недостатньою рбизнаністю д-ра Каплана з науковою літературою в цій справі. Якщо вітамін С і малостійкий проти нагрівання, то це справедливо тільки для нагрівання з широким і вільним доступом повітря і при лугуватій реакції середовища. Але виготовлення консервів супроводиться нагріванням в щільно залютованих банках і для ряду консервів, особливо баклажанів, ще й у кислім середовищі. Безпосередні спостереження над вітамінами властивостями консервів як за кордоном (Scheunert, Langstein і інш.) так і в нас у Союзі

(Черкес) показав, що огульно заперечувати наявність вітамінів у них не можна. Напр., досліджуючи томат-пюре одної з Одеських фабрик, напевне виявили, що вони мають багато протицинготного вітаміну. Коли почасти й може бути навіть деяке відносне зменшення протицинготного вітаміну в консервованих овочах, то не треба бути таким короткозорим, щоб пропустити ролю консервної промисловости, як фактора, що збільшує абсолютні запаси вітамінів.

Адже тільки завдяки консервній промисловості можна зберегти на зиму сезонну продукцію овочів. Разом з тим, консервна промисловість сприяє збільшенню цінних харчових ресурсів тим, що навколо консервних фабрик ширяться площі під городніми культурами.

У постанові ЦК та Ради Народніх Комісарів від 30-IX-31 р. про розвиток м'ясної та консервної промисловости сказано, що „без консервування та інших форм перероблення, без широкого розгортання холодників та сушильної справи чималі городинні овочеві багатства окраїн залишаться невикористані, щоб поліпшити постачання промисловим центрам“.

І от, замість дати в пляновому органі перспективи наукової роботи до підвищення харчової цінности консервів, автор намагається так переконати у шкідливості консервів, що відвертає увагу практиків та науково-дослідчих працівників від опрацювання питань поліпшення технології в консервній промисловості. Наслідуючи методи д-ра Каплана, навряд чи можна ждати єднання між теорією й практикою в цій важливій для харчування галузі легкої індустрії, що для її розвитку дано чіткі директиви в постанові XVII партконференції про розвиток харчової промисловости у другому п'ятиріччі.

Д-рові Капланові не вдається переконати явно шкідницьким льозунгом, що коли станеться неминучий напад імперіалістів, то „армія, базуючи своє харчування на консервах, більшою чи меншою мірою знизить свою боездатність“. Рационально виготовлені консерви становлять собою певний засіб для забезпечення армії й тилу, особливо при обороні від хемічних способів нападу, і тому злочинно так розхоложувати заготівлю консервів для збільшення обороноздатности країни.

У період боротьби всієї держави за розвиток соціалістичного тваринництва для задоволення ростущих потреб трудящих у повноцінних білках, д-р Каплан цілком ігнорує шляхи розв'язання цієї проблеми. Ані слова про свилярство, птахівництво, кролівництво і т.д., себто як раз саме про ті галузі нашого сільського господарства, що можуть за найкоротший час розв'язати білкову проблему, актуальну в період індустріалізації країни.

Чи випадкова така „забутливість“ автора статті „Проблеми раціоналізації харчування“?

Далеко не випадкова. Досить переглянути його книгу „Здорове питання“ (II-е видання, Харків, 1929 р.) у виданні „Научная мысль“ і можна побачити, як він випинає особливе значення рослинного харчу, вважаючи, що „тваринні продукти на вітаміни далеко бідніші, ніж рослинні“ (стор. 19) і що „перша вимога, яку ми ставимо до доброго харчу, це, щоб він мав багато вітамінів та солей“.

Звичайно, оцінка харчу з вітамінного погляду потрібна, але вона не може превалювати над іншими не менш важливими, твердо встановленими вимогами фізіології харчування. До того ж перше продитоване тут узагальнення хибує неточністю — ряд вітамінів у великій кількості є в продуктах тваринного походження.

Применшення значення продуктів тваринного походження призвело до того, що автор обмежує „споживання молодка кількістю не більш від одної шклянки для дорослих“ (стор. 29) і безперечно знецінює споживне

значення сирів (стор. 30). „М'ясні ж продукти особливо багаті на отрутні азотисті речовини, що шкідливо впливають на наш організм“ (стор. 28).

Додержуючи таких необґрунтованих поглядів, автор приходить до висновку, що „рослинний харч повинен становити головну частину нашого харчування“, тим часом як сучасна фізіологія харчування обстоює мішане харчування для людини.

Таке „вегетаріянське“ авторове настановлення особливо шкідливе в період напруження зусиль, щоб піднести тваринництво, розвинути молочарські господарства і т. д.

Треба відзначити неправильність тих авторових тверджень, що за даного моменту харчування колгоспників на $\frac{1}{2}$ усіх калорій складається з хліба. Обслідування харчування сільської людності України в 1928 р. показало, що хліб становить лише 40% загального калоражу. При зростанні колективного сектора та зміні характеру с.-г. виробництва, збільшується й охоплення громадським харчуванням сільської людності. Наводити цифри харчування селянства за довоєнного періоду і механічно переносити їх на сільську обставину в 1931 р. і не бачити в перспективі значного поліпшення — абсолютно неправильно, і, безумовно, значним доповненням до хліба в наших умовах є й будуть овочі, фрукти, молочні продукти, як носії всіх, а не одного вітаміна В, що йому Каплан надає такого вирішального значення, кажучи про чорний хліб.

Коли проглянути розділ про молоко, то можна відзначити, що д-р Каплан раціоналізацію молочної справи зводить лише до категоризації молока та пропаганди сирого молока.

Замість поставити на всю широчінь проблему кормів для молочного господарства і особливо звернути увагу на силосування та концентрування кормів як фактору збільшення удою, а значить і збільшення споживання молока, автор зовсім випустив цю справу з поля свого зору.

Отже, якість молока залежить від корму і, значить, загострити питання на раціональних методах зберігання кормових запасів — це невід'ємна частина всієї боротьби за якість та кількість молочних продуктів.

Збільшити споживання сирого молока треба, але д-р Каплан не дав настановних вказівок про раціональне зберігання молока від бактеріального й іншого забруднення. Автор жодного слова не сказав про колгоспні та радгоспні молочні ферми і для нього корова є тільки в індивідуальному користуванні. Пропагувати сире молоко можна тільки при тій умові, що будуть додержані санітарно-гігієнічні правила як доїння, так і зберігання молока, а це можливе лише в великих господарствах колгоспів та радгоспів.

Техніку доїння треба змінити за допомогою машин і молоко треба зберігати під безпосереднім контролем санітарного лікаря. Огульна пропаганда за сире молоко може призвести до поширення різних кишкових та інших інфекцій.

Зовсім не дивно, що д-р Каплан назвав свою статтю: „Проблема раціоналізації харчування“ і не вважав за потрібне зробити акцент на раціоналізації громадського харчування.

В цілому ряді місць д-р Каплан виступає як пропагандист індивідуального харчування.

Вказівки сесії ЦВК СРСР про доведення числа страв в 1931 р. на підприємствах громадського харчування до 50 млн. проходять мимо д-ра Каплана. На стор. 54-й автор рекомендує, „щоб людність сама варила собі варення, павидаю, тощо“ і тим самим фіксує увагу наших планових органів не на розширенні промисловості, а на індивідуальній роздачі цукру на душу.

Замість вказати на дефекти в складанні обідніх раціонів по окремих підприємствах громадського харчування, д-р Каплан агітує за те, щоб обід на підприємстві обернути на сніданок, бо „все одно,—обід у громадській їдальні робітник розглядає як сніданок, і дома після роботи обідає як слід“.

Таке твердження веде до явно шкідливого підриву на сторінках преси справи громадського харчування. У другому місці автор злісно смакує окремі вади наших їдалень, от як: „кальорійність наших обідів фактично не обідня. Їх любісінько можна укласти в одну добру страву, замість того, щоб розмазувати на дві погані, які ми даємо робітникові тепер“.

Автор переносить дефекти по окремих їдальнях на загальне харчування робітників в підприємствах громадського харчування і тим самим грає на руку клясовому ворогу.

У статті д-ра Каплана виявляється цілковите невір'я у величезні сили пролетаріату, що завершив фундамент соціалізму і небувалими в історії темпами посуває вперед розвиток усіх галузів господарства.

Це наочно видно в троцькістській вихватці на стор. 49, де автор говорить з глузуванням, що в справі правильного перемолу зерна „хоч би догнати Європу й Америку“ Д-р Каплан у союзі з контрреволюційним троцькізмом заперечує основні настановлення партії про те, щоб „догнати й перегнати передові капіталістичні країни“. Такого роду статті, як д-ра Каплана, не тільки не можуть допомогти справі раціоналізації громадського харчування, а, навпаки, агітують за вороття назад, до індивідуального, шкідливого й марнотратного способу харчування.

Абсолютно не вірно стверджувати, як це робить д-р Каплан, що в справі добору продуктів в СРСР беруть на увагу тільки економічну вигідність, а не рахуються з даними медицини. Це не можна інакше розцінювати, як політично шкідливий наклеп на наші організації, бо здоров'я трудящих СРСР є основне в політиці радянської влади.

Винокуров С. І., Слинько А. Ф.,
Фомін С. В.

II.

За період 1926—1931 року написав я цілу низку статей і брошур з поточних питань соціалістичного будівництва. В деяких із цих праць допустився я грубих політичних помилок, як право-опортуністичного, так і троцькістського характеру. Ось в чому полягають ці помилки:

1. Я застосував у деяких своїх друкованих роботах 1929 р. при аналізі кон'юнктури і плянів право-опортуністичного принципу „рівноваги“, (див. ст. в „Господарстві України“ за 1929 р. № 5, стор. 16 і № 7—8 стор. 14 „Основні риси народньо-господарчого пляну УСРР на 1928-29 р.“, стор. 3 і 4). Ось як я писав у цих статтях: „Щоб якомога більш уже в цьому році наблизитися до виконання поставленого завдання... треба намагатися встановити певну рухому рівновагу в господарчій розвитку. Звичайно, добиваючись уже в проектованому році певної економічної рівноваги, ми не можемо, проте, усунути уже в наступному році повністю товарове ринкове напруження... („Господарство України“ за 1929 р. № 5 стор. 16). В „Господарстві України“ № 7—8 за 1929 р. стор. 14 писав я про „рівновагу“ так: „Тим то слід для 1929-30 р. на дальшій стадії роботи над контрольними цифрами продумати таку комплексну систему плянових регулятивних заходів, щоб максимально забезпечити відносну господарчу рівновагу країни, головний засновок для реалізації намічених високих темпів промислового будівництва та капіталовкладань“.

Вся політична шкідливість теорії рівноваги викрита тов. Сталіном в його промові на конференції аграрників-марксистів від 27 грудня 1929 р.

Тов. Сталін говорив тут: „Ви напевно знаєте, що серед комуністів все ще має хід так звана теорія „рівноваги“ секторів нашого народного господарства. Теорія ця не має нічого спільного з марксизмом. Однак, вона ця сама теорія пропагується рядом наших товаришів із табору правих“... „Не трудно зрозуміти, що ця теорія не має нічого спільного з лєнінізмом, не трудно зрозуміти, що ця теорія має об'єктивно своєю ціллю відстояти позиції індивідуального селянського господарства, озброїти кулацькі елементи новою теоретичною зброєю в боротьбі з колгоспами і дискредитувати позиції колгоспів. Однак, вона, ця теорія має до цього часу хід у нашій пресі. І не можна сказати, щоб вона зустрічала серйозну відсіч і тим більше скрушну відсіч з боку наших теоретиків. Чим же інакше пояснити цю неподібність, як не відсталістю нашої теоретичної думки“ (із промови тов. Сталіна на з'їзді аграрників-марксистів).

В чому полягає антимарксистський і антилєнінський характер теорії рівноваги?

Взагалі право-опортуністична теорія „рівноваги“ є не що інше, як „теоретичне“ обгрунтування рівняння на вузькі місця, і використовується класовим ворогом і його агентурою в боротьбі проти більшовицьких темпів соціалістичної індустріалізації і колективізації. Теорія Маркса про репродукцію показує, що „сучасне суспільство не може розвиватися, не нагромаджуючи з року в рік, а нагромаджувати не можна без поширеної репродукції з року в рік“ (Сталін). Соціалістична промисловість нашого Союзу розвивається за теорією поширеного відтворення. Вона росте могутніми темпами. Досить сказати, що ми у 1929 році (за даними, які оголосив на останній сесії ЦВК'у тов. Куйбишев), завели в промисловість основного капіталу 1.400 млн. карб., в 1930 р.— близько 2 млрд. в 1931 р.— 3,5 млрд. карб. Отож за три роки маємо 7 млрд. карб. нового основного капіталу. Це майже подвоєння того, що ми мали на початок п'ятиріччя. Продукція соціалістичної промисловости зростала проти попередніх років так: в 1926-27 р. на 19,7%, у 1927-28 р.— на 26,3%, в 28-29 р. на 23,7, % 30р.— на 32%, в 1931 р.— на 20—21%, в 32 р.— на 36%. Ці цифри зі всією очевидністю показують, що наша соціалістична промисловість розвивається і росте за марксовим принципом поширеної репродукції. Цього не можна було сказати про дрібне селянське господарство, яке „не тільки не здійснює у своїй масі щорічного розширеного відтворення, але навпаки не має можливости здійснювати навіть просте відтворення“ (Сталін). За таких умов: 1) не можна надалі прискореними темпами розвивати соціалістичну індустрію, 2) не можна більш-менш довгий період „базувати радянську владу і соціалістичне будівництво на двох різних основах, на основі самої великої об'єднаної соціалістичної промисловости і на основі самого роздробленого і відсталого дрібногосподарного господарства“ (Сталін). І тут є два шляхи: соціалістичний і капіталістичний, і третього шляху немає. А право-опортуністичні теоретики рівноваги старалися намітити третій, антимарксистський, не дійсний, утопічний шлях і таким чином хотіли збити партію з правильного лєнінського шляху, відстояти позиції індивідуального господарства і підірвати цією „теорією“ позиції колгоспів.

Після викриття тов. Сталіним всієї політичної шкідливости теорії „рівноваги“, я не тільки не повторював свої помилки, але вже на початку 1930 р. зараз же після історичної промови тов. Сталіна у своїй брошурі „Соціалістичне будівництво на 1929—30 р.“ я поклав в основу своїх робіт теоретичні настановлення тов. Сталіна по цьому питанню і побудував на них весь розділ про сільське господарство. Ось що писав я тут: „Щоб дійти високих темпів народньо-господарчого розвитку зосібна високих темпів індустріального зростання, як і взагалі прискорити

розгортання продуктивних сил країни, потрібно щомога дужче форсувати розвиток сільського господарства, що його темп зростання загався останніми роками через великі поряд недороди і через обмежені, загалом беручи, спроможності розвитку індивідуального господарства. Цілком зрозуміло, що в обставинах нашого соціально-економічного ладу і наших спрямовань—щомога швидше дійти до певних форм соціалістичного господарювання—прискорити темп зростання сільського господарства можна тільки через усунування його на високій технічній базі. Прискорити перехід сільського господарства на соціалістичні форми господарювання треба ще й для того, щоб поширити для планового зростання соціалістичної індустрії її харчову й сировинну базу. Коли наша соціалістична індустрія розвивається за принципом поширеного відтворення, — вона зростає щороку своїм обсягом, має нагромадження і рухається вперед 7-мильними кроками“ (Сталін)—то цього не можна сказати про дрібне селянське господарство, яке становить ще в чималій мірі і сьогодні сировинну харчову базу соціалістичної промисловості. „Наше дрібне селянське господарство не тільки не здійснює у своїй масі щорічного поширеного відтворення, але навпаки воно не завжди має можливість здійснювати навіть звичайне відтворення. Чи можна рухати далі прискореним темпом нашу соціалізовану індустрію, маючи таку сільсько-господарську базу, як дрібне селянське господарство, нездатне на поширене відтворення і що є до того ж переважною силою в нашому народньому господарстві? Ні. Не можна. Чи можна протягом більш-менш довгого періоду часу базувати радянську владу та соціалістичне будівництво на двох різних ґрунтах, на ґрунті найбільшої об'єднаної та соціалістичної промисловості і на ґрунті найрозпорошенішого відсталого дрібно-товарового селянського господарства? Ні, не можна. Це колись мусить закінчитися цілковитим розвалом всього народнього господарства. Де ж вихід? Вихід у тому, щоб укрупнити сільське господарство, збити його здатним до нагромадження, до поширеного відтворення і перетворити таким чином, сільсько-господарську базу народнього господарства. Але як його укрупнити? Для цього існує два шляхи, існує шлях капіталістичний, що полягає в укрупненні сільського господарства насамперед у ньому капіталізмі, шлях, що призводить до зубожіння селянства і до розвитку капіталістичних підприємств у сільському господарстві. Цей шлях ми відкидаємо, як шлях не сумісний з радянським господарством. Існує інший шлях, шлях соціалістичний, шлях, що веде до об'єднання дрібно-селянських господарств у великі колективні господарства, озброєні технікою і наукою, та до витискування капіталістичних елементів з хліборобства. Ми стаємо на цей другий шлях. Або перший або другий шлях, або назад до капіталізму, або вперед до соціалізму“ (Сталін).

Виходячи з такого настановлення і враховуючи величезне прагнення бідняцько-середняцьких мас до колективних форм господарювання, я в зазначеній брошурі говорив про доконечність могутніми темпами провадити колективізацію сільського господарства. Так писав я в зазначеній брошурі на стор. 53, 54 і 55 про сільське господарство, багачуючи на настановленнях тов. Сталіна.

2. Із зазначеною помилкою пов'язане політично-невірне тлумачення мною „риночної напруженості“ та „товарового голоду“. Ось як я писав в окремих статтях з цих питань:

„Наслідком нерівномірності в зростанні цих двох народньо-господарчих елементів — прибутковості населення і промислового виробництва стався розрив між купівельно спроможним попитом і пропозицією так на ринку промтоварів, як і на ринку с.-г. продуктів“ (Б.Д. № 4 стор. 23). Далі в цій самій статті на стор. 23 я писав: „Ця явна диспропорція між купівельно спроможним попитом населення і пропозицією промислових

товарів, потрібних населенню, негативно відбивалася з погляду всього народного господарства на ринку с-г. продуктів, що характеризувалося в I кв. поступовим падінням пропозиції зернохлібів з боку селянства“.... Далі писав я в статті, вміщеній в журналі „Більшовик України“ за 1929 рік (ст. 24):

„Реалізація контрольних цифр, як і низки спеціальних оперативних планів, а разом з тим і року п'ятирічки відбувалася з великим напруженням і загостренням наявних господарських диспропорцій, особливо тієї центральної, яка повстала між ростом потреб народного господарства в матеріальних цінностях і ринковою наявністю останніх“.

Такі формулювання політично неправильні:

По перше, я розрив між ростом потреб народного господарства і „ринковою наявністю“ вважав за центральну диспропорцію. При такому формулюванні затушовувалося значення таких важливих завдань, про які указував ще XV з'їзд ВКП(б): „При побудові п'ятирічного плану треба виходити із вирішення завдань, які зв'язані з основними диспропорціями нашого господарства: диспропорцією між промисловістю і сільським господарством, яка диспропорція далеко ще не вижита, не дивлячись на більш бистрий, ніж ріст сільського господарства, ріст індустрії; диспропорцією між цінами на продукти промисловості і сільського господарства (ринкові „ножиці“); диспропорцією між попитом на промислову сировину, яка з'являється продуктом сільського господарства (бавовна, шкіра, шерсть тощо) і його пропозицією; нарешті, диспропорція між кількістю робочих на селі і реальною можливістю їх використання, так зване „аграрне перенаселення“ (з постанови XV з'їзду ВКП(б)).

По друге — я неправильно висував на передній план ринкову наявність товарів. Таким формулюванням перебільшувалося значення ринку навіть для того періоду, коли писались зазначені статті. „В нас немає“, — говорив тов. Сталін на пленумі ЦК ВКП(б) у квітні 1928 року, — „на ринку вільної гри цін, як то буває звичайно в капіталістичних країнах“. „Неп е вільність торгівлі у певних межах, певних рамках при забезпеченні регулювальної ролі держави і його ролі на ринку“ (Сталін).

По третє — я допустив правоопортуністичне тлумачення товарного „ринкового напруження“, як „виразу прагнення до індустріалізації“ („Господарство України“ за 1929 р. № 5 стор. 16), а також політично невірне визначення впливу недостачі промтоварів на наші труднощі, зокрема на хід хлібозаготівель. Такі правоопортуністичні формулювання неправильні тому, що: а) ми індустріалізуємо нашу країну такими могутніми темпами не за рахунок зменшення споживання пролетаріату і трудящих мас, бо на самім ділі споживання їх з року в рік зростає, а розвиваємо більшовицькими темпами соціалістичну індустріалізацію країни, завдяки тим колосальним перевагам, які дає нам наше соціалістичне планове господарство для поширеної репродукції, про які переваги з вичерпною аналізою говорив на XVI з'їзді партії тов. Сталін; б) що наші труднощі, які є труднощами нашого росту, не можна ні в якому разі зводити до недостачі товарів, а що наші труднощі є труднощами реконструктивного періоду, що за нашими труднощами ховаються наші класові вороги, що труднощі ці ускладнюються очайдушним опором відмираючих клас нашої країни, піддержкою цих клас зоклада, наявністю бюрократичних елементів у наших власних установах, наявністю непевності і косности в деяких прошарках нашої партії“ (Сталін); в) труднощі з хлібозаготівлями в 1929 р. не можна буде пояснювати тільки недородом і зокрема недостаткою товарів, не підкреслюючи особливо тут опору кулацьких і заможних елементів села політиці радавладдя в хлібозаготівлях. Ось що говорив тов. Сталін в 1929 р. на квітневому пленумі ЦК ВКП(б): „Нарешті, друга обставина, яка є головним моментом наших

кон'юнктурних хлібозаготівельних труднощів. Я маю на увазі опір кулаків і заможних елементів села політиці радвлади щодо хлібозаготівель... Про що говорить досвід останніх двох років у хлібозаготівлях. Він говорить про те, що заможні шари села, які мають в своїх руках значні хлібні лишки і які грають на хлібному ринку командну роль, не хочуть нам давати добровільно потрібну кількість хліба за ціни, що їх визначає радянська влада" (Сталін).

Від всіх цих правоопортуністичних помилок, допущених у зазначених питаннях, я відмовляюся і з більшовидькою рішучістю засуджую їх.

3. В кількох місцях я припустив грубе політично-шкідливе твердження троцькістського характеру про перекачку коштів від пролетаріату в село, заповучивши це твердження механічно, без належної критики із книжки „Контрольні цифри СРСР на 1929-30р.“ стор. 6 із статті тов. Губермана в „Плановом Хозяйстве“ № 7—8 стор. 39. Це твердження висловив я в „Господарстві України“ за 1930р. № 8—9 стор. 7 так: „Величезне зростання прибутковості населення, особливо хліборобського, головню в результаті перекачки продуктів до нього від пролетаріату через вільно-ринкову ціну, не супроводилось належним ростом товарної маси широкого споживання“... Цю саме помилку допустив я в брошурах „Соц. будівництво на 1929—30 р.“ стор. 28, „Підсумки другого року п'ятирічки“ стор. 18 і в статті „Більшовик України“ № 1 стор. 15. Тут не врахував я, що, поперше, дійсно головною причиною зросту прибутків основних мас селянства — є колективізація, і, подруге, змазав я той безперечний факт, що прибутки пролетаріату в нас ростуть швидше, ніж прибутки інших клас. Таким чином, я допустив у своїх роботах явно троцькістську контрабанду. Ось це ті головніші політичні помилки, які я допустив у своїх статтях і брошурах на протязі 1926—31 р.

Всі допущені мною політично шкідливі твердження, як троцькістського, так і право-опортуністичного характеру, я засуджую якнайрішучіше і обіцяю виправити їх якнайактивнішою боротьбою за генеральну лінію партії, борючись на два фронти — проти правого і „лівого“ опортунізму, проти контрреволюційного троцькізму і проти гнилого лібералізму.

При цьому вважаю за потрібне зазначити, що основні мої роботи (хоч і містять в собі зазначені грубі політичні помилки) просякнуті наскрізь боротьбою за генеральну лінію партії, боротьбою на два фронти. Крім того, я не тільки ніколи не поділяв ніяких поглядів опозиції, але активно боровся проти правих опортуністів і контрреволюційних троцькістів. Це видно з моїх праць, а також з моєї роботи в осередку Упр. Спр. РНК і Держплану.

Ураховуючи уроки моїх помилок і беручи надалі в своїй літературній роботі до керівництва лист тов. Сталіна, в якому він дав справжній більшовидський зразок того, як треба послідовно і рішуче обстоювати марксо-ленінську науку, я вважаю за свій обов'язок підвищити свою партійну пильність, як у своїх даліших друкованих роботах, так і в практичній роботі, і проявити рішучу більшовидську непримиренність у боротьбі за високі темпи соціалістичного будівництва, провадячи тверду генеральну лінію партії, борючись на два фронти — проти правого і „лівого“ опортунізму, проти контрреволюційного троцькізму, проти гнилого лібералізму

С. Гуцуляк.

III

У своєму листі до редакції „Пролетарской Революции“ тов. Сталін з виключною більшовидькою зіркістю викрив спроби контрреволюційного троцькізму контрабандним способом протягти свою фальсифікацію історії більшовидької партії з певною метою замаскованої боротьби з партією,

з її випробуванням ленінським проводом і з тим соціалістичним будівництвом, що здійснюється з таким величезним успіхом у нашій країні. Цей лист тов. Сталіна, що з усією більшовицькою непримиренністю викриває гнилий лібералізм та опортуністично-примиренське ставлення окремих членів партії на теоретичному фронті, особливо і зокрема на історичному фронті, до вилазок троцькістських контрабандистів, — це раз з усією силою ставить перед усією партією питання про потребу озброєння партійних кадрів, особливо нових молодих кадрів більшовизму, марксо-ленінською теорією і мобілізує нашу класову пильність на нещадну боротьбу з усіма видами перекручування генеральної лінії нашої партії у всіх чисто галузях теорії й практики соціалістичного будівництва.

Лист тов. Сталіна закликає до партійної пильності не тільки з приводу майбутніх і можливих надалі спроб троцькістської і всякої іншої контрабанди та фальсифікації марксо-ленінського вчення. Він, цей лист, безумовно, вимагає від кожного з нас зробити перевірку і більшовицьку самокритику всьому тому, що він сам безпосередньо написав, з тим, щоб з усією більшовицькою одвертістю визнати й виправити ті чи інші, великі чи малі принципові помилки, якщо такі були хоч би в минулому. У зв'язку з усім цим я прошу редакцію дати місце в найближчому черговому № журналу такій моїй заяві:

Серед написаних мною і надрукованих статей, зокрема в журналах „Господарство України“ і „Українське скотарство“ є три статті, де я допустив ряд найгрубіших принципових помилок, як правоопортуністичного, так і троцькістського порядку. Це, поперше, моя стаття „Про деякі дефекти робітничого постачання“, („Господарство України“ №10 за 1929 р.), подруге, — стаття „До проблеми тваринництва“ („Господарство України“ № 1 за 1930 р.), потретє — стаття „Про одну помилку в плануванні експортного будівництва“ („Українське скотарство“ № 4—8—9 за 1929 рік.)

Основні й найголовніші з помилок моїх у цих працях зводяться ось до чого:

1) У цих статтях, написаних у березні і в вересні-листопаді 1929 р., я дав зовсім неправильну характеристику нашим труднощам у галузі тваринництва. У цій характеристиці перш за все бракує політично-цільної, партійно-витриманої, класової аналізи тих труднощів. Наприклад:

а) У статті „До проблеми тваринництва“, пробуючи довести, що сучасний стан нашого тваринництва історично підготувала вся політично-економічна структура довоєнного й дореволюційного сільського господарства, з його одностороннім зерновим напрямом, — я ввесь час говорю про довоєнну Росію й Україну в цілому, ні слова не згадуючи про соціально-економічну природу дореволюційного хліборобства з його поміщицьким та куркульським господарством, з одного боку, і масою бідняцьких розорених селянських господарств та середнім селянством — з другого („Господарство України“ № 1 за 1930 р., стор. 119—120).

б) Кажучи на стор. 121—122 того ж таки журналу про те, що за післяреволюційного періоду сталося пересування худоби з многохудобних куркульсько-заможних товарних господарств до бідняцько-середняцьких господарств і що цей процес супроводився деяким зниженням товарності селянського тваринництва, — я не підкреслив величезного соціально-політичного значення самого процесу цього соціального перерування худоби, яке полягає, поперше, в тім, що в ньому „виявляється перш за все той вирішальний виграш, який мали основні маси селянства від Жовтневої Революції“ (Сталін „Вопросы ленинизма“ стор. 389); і, подруге, в тім, що в цьому процесі виявилась, з одного боку, політика партії обмежити і витиснути куркульство і, з другого, організаційно-

виробнича допомога нашої пролетатарської держави бідняцьким та мало-сильним господарствам. Така ж сама помилка є і в моїй статті „Про одну помилку в плануванні експортного будівництва“ на стор. 5—7 „Українське скотарство“ № 4 за 1929 р.

в) Далі, розглядаючи в статті „До проблеми тваринництва“ (стор. 122 „Господарство України“ № 1 за 1930 р.) причини наших труднощів у галузі тваринництва, я не відзначив такого колосальної політичної ваги фактора, як *запекла класова боротьба на селі і опір куркуля роззорнупому соціалістичному наступові*, опір, що виявився не тільки в куркульському саботажі та зриві завдань хлібозаготівель, а й у хижачькому винищенні ним (куркулем) своєї власної худоби та злісній підмові малосвідомих бідняків та середняків ліквідувати свої стада.

Ще й більше, на тій же самій сторінці 122-й, відзначаючи зменшення загального поголів'я худоби на весну 1929 р. проти весни 1928 р. я пояснюю це виключно недородом та зв'язаними з ним кормовими труднощами того року.

Таке ж саме аполітичне сформулювання дав я і на стор. 124—125.

Інакше кажучи, у всій цій аналізі випала класова боротьба, лютий опір куркуля розгорнутому, під проводом нашої партії, рішучому наступові на куркульско-капіталістичні елементи села. А тим часом саме цей куркульський опір плюс його злісна агітація проти заходів партії та радянської влади в основному й обумовили відзначене в моїй статті зменшення загальної чисельності стада на весну 1929 р. проти 1928 року.

г) Таке ж право-опортуністичне пояснення труднощів дав я і в другій своїй, трохи раніш написаній статті: „Про деякі дефекти робітничого постачання“ (стор. 83 „Господарство України“ № 10, за 1929 р.).

д) Нарешті, у написаній ще раніш моїй статті: „Про одну помилку в плануванні експортного будівництва“ я також ні одним словом не згадую про куркульський опір, посилаючись в окремих місцях статті лише на недорід 1928 року (як на фактор, що призвів до зменшення стада в 1928—29 році і цим уповільнив процес дальшого розвитку тваринництва („Українське скотарство“ 1929 р. № 4, стор. 10, № 8—9 стор. 84—85).

2. Груба політична помилковість поданої в моїх статтях аналізи причин наших труднощів у галузі тваринництва привела мене і до помилових тверджень у сформулюванні шляхів розв'язання та виживання цих труднощів. Наприклад:

а) У статті „Про деякі дефекти робітничого постачання“ („Господарство України“ стор. 84, № 10, за 1929 р.) я помилково сформулював завдання відносно індивідуального бідняцько-середняцького сектора. В той час як правильне партійне настановлення говорить про *допомогу* розвитку тваринництва в індивідуальних бідняцько-середняцьких господарствах (див. напр., постанову ЦК ВКП(б) від 20/XII—1929р. про „Заходи до розв'язання м'ясної проблеми“) — у моїх формулюваннях говориться про *одночасне* (поруч з організацією тваринницьких радгоспів та колгоспів) використання *всіх можливостей*, щоб збільшити продукцію тваринництва в цих господарствах. А це, ясна річ, дозволяє тлумачити завдання розвитку індивідуального тваринництва, як завдання *майже рівноцінне* будівництву великого соціалістичного тваринництва. Така ж сама правоопортуністична помилка повторюється в мене в тій статті і на стор. 91-й.

б) У статті „До проблеми тваринництва“ у 2-му розділі, де на початку я держу *правильне* настановлення на реконструкцію тваринництва на соціалістичній основі, через будівництво радгоспів та колгоспів я разом з тим в кінці всього цього розділу моєї статті (стор. 125

„Господарство України“ № 1 за 130 р.) подаю таке сформулювання про один із шляхів дальшого розвитку нашого тваринництва, де зовсім випало питання про соціалістичний сектор:

„Треба твердо пам'ятати, що як нам пощастить успішно зробити *контрактацію та одгодівлю племінного й продуктивного молодняка*, а також, як ми зуміємо організувати агрозоотехнічне й ветеринарне обслуговування селянського господарства, як ми, нарешті, зуміємо йому найраціональніше допомогти розв'язати питання добування й використання кормів—так нам, як до цього, і пощастить зміцнити продукційну базу тваринництва та його подальше зростання“.

Виходить, що в цій місці моєї статті не тільки випав соціалістичний сектор, але й мова йде про *все* селянське господарство в цілому (значить, ніби включаючи й куркуля), як про базу зміцнення і розширеної репродукції нашого тваринництва. Явне правоопортуністичне сформулювання.

в) Ще грубішої помилки допустився я в статті „Про одну помилку в плануванні експортного будівництва“, там, де я, аналізуючи питання сировинної бази Полтавського м'ясокомбінату —

Поперше, ані словом не згадую про соціалістичний сектор сільського господарства, а ввесь час, на протязі усієї статті, говорю тільки про „селянське господарство“;

Подруге, — трактуючи питання про зміни в структурі тваринництва в районі кол. Полтавської губернії („Українське скотарство“ за 1929 р. № 4 стор. 8—9) в розумінні дальшого його напрямку (молочний чи м'ясний) — я ставлю питання про вибір того чи іншого напрямку залежно від міри *рентабельності та вигідності* того чи іншого виду тваринницької продукції, знов таки для того ж самого „селянського господарства“. Це являє собою явну недооцінку закладених у нашій пляновій системі твердих важелів для діяння на виробничу спеціалізацію та загальний напрям розвитку індивідуального сектора через систему контрактації с.-г. кредиту, машинопостачання тощо і, нарешті, через організацію МТС, що становлять собою один з основних, вирішальних важелів для переведу розпорошених індивідуальних бідняцько-середняцьких господарств на рейки великого соціалістичного рільництва.

Ще й більше, треба одверто сказати, що тут цілком ясно видні „вуха“ буржуазно-шкідницької, кондратьєвсько-чаянівської концепції й теорії, провідником якої проти своєї волі став я у цій статті.

г) Далі, у цих статтях я допустився окремих нечітких і незграбних сформулювань, де знов таки говориться про селянське господарство в цілому, без диференціації окремих заходів радянської влади по окремих класових прошарках села (приміром, на стор. 123 „Господарство України“ № 1 за 1930 р.)

а) Є в моїй статті „Про деякі дефекти робітничого постачання“ і таке ще політично неправильне сформулювання:

„Аж коли наша партія добрала способів розв'язати зернову проблему, аж тоді стали цілком ясними і безперечними шляхи, що ними нам треба йти та розв'язувати теперішні утруднення в скотарстві“.

Звідси можна зробити той висновок, що справа соціалістичної перебудови сільського господарства на базі будівництва радгоспів та колгоспів вперше стала перед партією тільки тоді, як зайшли труднощі в галузі зернового та тваринницького господарства. Тим часом справа перебудови сільського господарства на шляхах утворення великого усебічного соціалістичного господарства являє собою один з вузлових

моментів програми нашої партії. Безперечно, що наведене тут сформулювання лле воду на млин троцькістських фальсифікаторів історії нашої партії.

3. Наприкінці вважаю за потрібне відзначити і такі помилки троцькістського порядку в моїй статті „Про деякі дефекти робітничого постачання“:

а) На стор. 92-й „Господарства України“ (№ 10 за 1929 р.) я подав таке явно неправильне й політично шкідливе сформулювання взаємозалежності між ростом реальної заробітної плати та підвищенням продукційності праці в наших умовах:

„Отже, скоро вживемо всіх цих заходів та здійснимо їх, то, безперечно, від цього буде чітка й планова система робітничого постачання, буде надалі зростати реальна заробітна плата трудящих, що є основною передумовою підвищити продукційність праці і т. д.“

У цьому абзаці в корні неправильне, поперше, те, що ніби реальна заробітна плата почне зростати тільки після здійснення зазначених мною у статті заходів, а досі вона немов би не зростала, і, подруге — цілком неправильно сформульовані передумови підвищення продукційності праці на наших соціалістичних підприємствах, бо не вказано на такі вирішальні фактори підвищення продукційності праці, як ріст технічного озброєння праці, соціалістичне змагання та ударництво і т. інш. Нарешті, цілком неправильне в сформулюванні й те, що я не вказав на ту діалектичну взаємозалежність та взаємообумовленість, яка є в наших умовах між підвищенням продукційності праці і ростом заробітної плати.

Усе це разом взяте визначає це місце моєї статті, як явну помилку троцькістського характеру.

б) Нарешті, відзначаючи протягом усієї статті ті чи інші дефекти робітничого постачання, я не скрізь досить підкреслив конкретних носіїв зла і часто-густо подавав таке загальне, дуже невдале сформулювання, як: „ми ще не вміємо складати плянів робітничого постачання“..., „ми просто недбало підходимо до цієї справи“..., „ми часом зовсім не зважуємо характеру попиту робітничого споживача“.... і т. інш. Правда, в прикінцевому розділі цієї статті я даю в основному *правильне* сформулювання про причини та безпосередніх винуватців дефектів робітничого постачання, де я говорив буквально от що:

„Партія й уряд вжили всіх рішучих заходів на те, щоб наявними у нашій країні обмеженими продовольчими ресурсами якомога найповніше забезпечити потреби робітничої людності. Але планово-регулятивні органи й товаропровідний кооперативний апарат цю роботу виконують покищо дуже погано“ (стор. 91 „Господарство України“ №10, 1929 р.).

З усім тим, не зважаючи на це, оскільки протягом усієї статті декілька разів повторюється вищезазначене дуже невдале, загальне сформулювання — „ми“, яке можна тлумачити так, ніби мова йде в ній про всю партію й радянську владу в цілому, а не про окремих конкретних носіїв зла, а це окремі наклепники, зокрема троцькісти можуть використати *проти* нашої партії, — то й треба визнати це сформулювання за політично шкідливе.

От ті корінні помилки право-опортуністичного, троцькістського і навіть буржуазно-кондратьєвського порядку, що їх допустився я в моїй літературній роботі і які я вважаю за потрібне з усією більшовицькою прямоотою й одвертістю викрити й беззастережно цілком і повною мірою засудити. Я ще повинен визнати свою помилку в тім, що до цього листа в редакцію „Господарства України“ я не виступив у пресі з розгорнутою критикою та викриттям усіх зазначених вище помилок, чим і виявив

примиренське ставлення до них. Подаючи в цій своїй заяві докладну критику усьї минулїй літературній роботі і викриваючи найголовніші політичні помилки в нїй, я зобов'язуюсь їх цілком і повною мірою виправити у своїй дальшій роботі і на ділі довести безумовну відданість своєю генеральній лінії Ленінської партії, рішуче борючись як у теорії, так і на практиці з усіма видами опортунізму, як правого, так і „лівого“, а також і з гнилим лібералізмом та примиренським ставленням до нього.

17/I-32 р.

А. Хуторян.

IV

Історичний лист тов. Сталіна, що змобілізував увагу партії й всієї радянської громадськості на боротьбу проти контрреволюційного троцькізму та проти всяких проявів правого опортунізму, повинен стати за вихідне в роботі кожного партійця, комсомольця й позапартійного робітника.

З погляду листа т. Сталіна треба аналізувати не тільки сучасну, а й попередню роботу з метою викрити всі свої помилки, що хоч в будь-якій мірі викривляють політику партії й затримують темпи подальшого розвитку нашого соціалістичного будівництва.

В своїй статті, що видрукована в № 1—2 журналу „Господарство України“ за 1931 рік під заголовком „Як райони упляювали заходи в галузі обміну й розподілу“,— я припустив такі помилки:

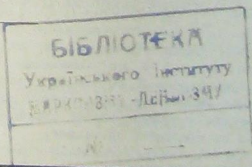
1. Подаючи висновки й зауваження до районних плянів в частині заготівель на 1931 рік, я в основному зробив наголос на техніці обчислення товарних контингентів с.-г. продукції („товарова продукція—та, що вилучається з господарства“) і не зробив потрібного наголосу на боротьбі за підвищення товарности в кожній галузі с.-г. виробництва, що безумовно є велика помилка.

2. Мною не подано розгорнутої, гострої критики на виявлені помилки в запроектованнях по заготівлях і не скеровано якраз цієї критики на викриття шкідливих методологічних настановлень Громана й Базарова, що мали своє відбиття в користуванні пересічними нормативами та в штучному збільшенні потреб населення. Я в даному випадкові обмежився опортуністичною констанцією „так обчислювати не можна“,— це приклад, як не треба „обчислювати“ і цим самим зробив помилку.

Все це об'єктивно приводить до опортунізму на практиці. В цьому я визнаю свою помилку.

17/III-32 р.

І. О. Батюк 2-й

РЕДКОЛЕГІЯ: Анісімов, Березіков, Гуревіч, Крижов, Кабо, Наумов, Побігайло, Супоніцький, Тун (відповідальний редактор), Яновська (відповідальний секретар).

